

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยที่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น เป็นสถานการศึกษาที่สำคัญยิ่ง
 สถานหนึ่ง ที่ต้องรับผิดชอบในการให้การศึกษแก่เยาวชนที่เข้ามาศึกษาให้มีความรู้
 ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ พร้อมกับการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม ความคิด
 เจตคติ ระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้
 เรียนทุกคนได้สำเร็จการศึกษาออกไป ได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม และเป็นกำลัง
 สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัย
 ที่นำมากล่าวต่อไปนี้ จึงครอบคลุมไปถึงลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่พึงประสงค์ของบุคคล
 ทั่วไปในสังคม และของเยาวชนของชาติทุก ๆ คนด้วย ทั้งในทัศนะของนักวิชาการใน
 สาขาต่าง ๆ บุคคลสำคัญในสังคม บุคคลทั่ว ๆ ไป รวมทั้งปรัชญาการศึกษาตลอดจนหลัก-
 สูตรประณตศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งมีอิทธิพลต่อการยอมรับปลูกฝังให้เกิดลักษณะความเป็น
 พลเมืองดีในตัวผู้สำเร็จการศึกษา ความที่หลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายเอาไว้ โดยจะ
 เสนอตามลำดับ ดังนี้ ความหมายของความเป็นพลเมืองดี คุณสมบัตินิและลักษณะที่เสริมสร้าง
 ความเป็นพลเมืองดี การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองดี ความ
 เป็นมาของกิจกรรมนักเรียน ประเภทของการจัดกิจกรรมนักเรียน ความหมายของกิจกรรม
 นักเรียน ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน ประ-
 โยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน หลักการจัดกิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน ขั้นตอนการ
 จัดกิจกรรมนักเรียน การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน และการประเมินผลการจัดกิจกรรม
 นักเรียน

ความหมายของความเป็นพลเมืองดี

ในแต่ละสังคมนั้นย่อมมีความคาดหวังที่จะให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีลักษณะ
 ความเป็นพลเมืองดีในความหมายที่สังคมส่วนรวมนั้น ๆ ปราบปราม ทั้งนี้เพราะในสังคมแต่
 ละแห่งนั้นต่างก็มีสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรของสังคมแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการให้ความ

หมายของความเป็นพลเมืองดี จึงได้รับกำหนดให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม
ที่แต่ละสังคมมี ซึ่งก็ไ้มีนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักการศาสนา นักสังคมวิทยา และ
บุคคลต่าง ๆ ได้เสนอความหมายเอาไว้ ดังนี้

วีระบุทท วิเชียรโชติ (2525 : 44-51) ได้เสนอไว้พอสรุปได้ว่า คนดี
นั้นคือคนที่มีหลักธรรม 7 ประการ คือ สัปปริสธรรม 7 อันได้แก่

1. เป็นผู้รู้จักเหตุ (สัมมัญญา) โดยวิเคราะห์พิจารณาว่าอะไรคือเหตุของสิ่ง
ทาง ๆ รู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า การพูด การประพฤติ การปฏิบัติเช่นนั้นเป็น
เหตุแห่งความดีหรือความชั่ว
2. เป็นผู้รู้จักผล (อัทธัญญา) โดยการวิเคราะห์พิจารณาว่าอะไรคือผลของ
เหตุปัจจัย รู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า ความสุข ความทุกข์ ความพอใจ ความไม่
พอใจ ความเสียใจและความดีใจที่ใคร่ใญ่อยู่เป็น เป็นผลที่เกิดขึ้นจากเหตุอันใด
3. เป็นผู้รู้จักตนของตนเอง (อัทธัญญา) โดยวิเคราะห์พิจารณาและประเมิน
ตนเองอยู่เสมอว่า ตนมีข้อเสียอะไรบ้าง ควรจะแก้ไขปรับปรุงอย่างไร ตลอดจน
การพิจารณาฐานะแห่งชาติวุฒิ ตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนอันแท้จริง
นั้นมีประการใด การพูด การประพฤติและปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการชอบและถูกต้องตาม
ฐานะอันแท้จริงที่ดำรงอยู่หรือไม่
4. เป็นผู้รู้จักประมาณ (มัตตัญญา) โดยรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า การ
แสวงหาในสิ่งที่ต้องการและแสดงออกในสิ่งนั้น ๆ อยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติโดย
ชอบ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่
5. เป็นผู้รู้จักกาล (กาลัญญา) โดยรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า กาลเวลา
อันใดสมควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นการถูกต้อง และกาลใดไม่สมควร
จะประพฤติปฏิบัติอย่างไร
6. เป็นผู้รู้จักชุมชนและวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (ปริสัญญญา)
เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อ
ชุมชนนั้น อันเป็นแนวทางในการนำความสุข ความเจริญมาสู่ชุมชนและตนเองในที่สุด
7. เป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลัญญา) โดยมีความสามารถในการเลือกว่าบุคคล
ใดควรและไม่ควร คบ เคารพ ไว้วางใจ เชื่อถือได้ ช่วยเหลือเยื่อแผ่ ประพฤติ
ปฏิบัติต่อเขาอย่างไร และจะใช้กับงานชนิดใด

จากคุณสมบัติของคนดีที่วิริยะ วิเชียร โขติ ได้เสนอไว้ นั้นสอดคล้องกับทิวรี ชูระคำ (2517 : 32-46) ได้ศึกษารวบรวมและสรุปแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดีของ บุคคลสำคัญและมีชื่อเสียงของต่างประเทศไว้ สรุปได้ว่า โดยที่มนุษย์ได้แสวงหา และมี การวางหลักปฏิบัติทาง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นคนดีมาทุกยุคทุกสมัยในยุคราชธิปไตยมี บุคคลสำคัญหลายคนแสดงทัศนะเกี่ยวกับ "คนดี" ของยุคนั้นไว้หลายแบบ จึงได้รวบรวมเพื่อ เป็นประโยชน์แก่เด็กไทยโดยที่อาจเลือกประยุกต์ไว้เป็นแนวสำหรับและพัฒนาเยาวชนใน โรงเรียน แบบของคนดีในสังคมประชาธิปไตยที่ประมวลมา มี 7 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เป็นทัศนะของมาสโลว์ (A.H. Maslow) มาสโลว์ เห็นว่า คนดี คือ "คนที่มีความพอดี" ไ้แก่ คนที่มีลักษณะสันโดษ ยอมรับตนเองและผู้อื่น กระจุกตัว รือร้นต่อชีวิต กล่าเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสม โดยไม่หวั่นต่อระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ รุ จักการแก้ปัญหาและมีความพอทนเพื่อบุพหุ เป็นที่พึ่งของตนเอง มีความซาบซึ้งในตัวของ บุคคลและสิ่งต่าง ๆ รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสงสาร เห็นใจและรัก เพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีทัศนคติและค่านิยมในประชาธิปไตย เกรงในศาสนา ของตน มีคุณธรรม รู้จักวางเป้าหมาย และวิธีดำเนินไปสู่เป้าหมาย มีอารมณ์ขัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ลบหลู่ผู้อื่น มีความคิดริเริ่ม

แบบที่ 2 เป็นทัศนะของอัลพอร์ต (Allport) อัลพอร์ตเห็นว่าคนดีคือ "คนที่เจริญกว่าผู้อื่น" ซึ่งไ้แก่ คนที่เชื่อเพื่อเชื่อแก่ผู้อื่น คิดถึงส่วนรวม มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รู้สึกเป็นมิตร เขาใจเห็นใจผู้อื่น โ้ความรักผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ มีความมั่นคงในอารมณ์ เชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวไ้ มอง และเข้าใจสภาพต่าง ๆ ไ้ถูกต้อง แสดงออกอย่างฉลาด มีวิธีการและทักษะใน การแก้ปัญหา สามารถรวมพลังในตัวเพื่อทำงานให้สำเร็จ เขาใจและพอใจในตนเอง มีอารมณ์ขัน มีปรัชญาชีวิตที่แน่นอน

แบบที่ 3 เป็นทัศนะของโรเจอร์ (Carl Rogers) โรเจอร์เห็นว่าคนดี คือ "คนที่สามารถทำอะไรไ้ไ้เต็มประสิทธิภาพ" ซึ่งเป็นเพราะ " เป็นคนเพียบ-พร้อม ไ้แก่ คนที่พร้อมเสมอที่จะทำงานไ้เต็มประสิทธิภาพที่ตนมีอยู่ สามารถที่จะ เติญกับความรู้สึกทุกชนิดของตนไ้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักอิสระเสรี และ พร้อมที่จะรับประสบการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไ้เต็มภาคภูมิ

แบบที่ 4 เป็นทัศนะของโคมบ์และสไนจ์ (Combs & Snigg) โคมบ์และสไนจ์ เห็นว่าคนดีคือ "คนที่สามารถปรับตัวไ้ไ้มีความพอดี" ไ้แก่ คนที่มีความมั่นใจ ในตนเอง มองเห็นความดีงามของตนเอง และมองโลกในแง่ดี ตลอดจนสามารถ ปรับแนวความคิดของตนเข้ากับแนวความคิดของบุคคลอื่นไ้ได้ รวมทั้งการยอมรับและ

สามารถทำคนใหม่มีเอกลักษณ์เหมือนผู้อื่นได้อย่างพอดี

แบบที่ 5 เป็นทัศนะของโชเบิน (Shoeben) , โชเบินเห็นว่า คนดีคือ "คนที่มีบุคลิกภาพปรกติ" โคนแก คนที่มีความรับผิดชอบต่อกตัวเองและควบคุมตนเอง โคนแก มีมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์และมาตรฐาน การปฏิบัติของส่วนรวม อันเป็นความสามารถในตัวบุคคลที่จะยึดปฏิบัติตามค่านิยมที่ นอกเหนือจากของส่วนตนได้

แบบที่ 6 เป็นทัศนะของแบร์รอน (Barron) แบร์รอนเห็นว่าคนดีคือ "คนที่ มีบุคลิกภาพสูง" โคนแก คนที่มีความรู้และมีพลังงานสูงสามารถที่จะจัดระบบงานได้ เป็นอย่างดี มองสิ่งต่าง ๆ โคนแกถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง เขาใจตนเองรู้จัก ปรับตัว มีความเชื่อในคุณธรรม ไว้วางใจได้ และเห็นว่าตนเองมีความสุขมากกว่า ผู้อื่น

แบบที่ 7 เป็นทัศนะของฮีธ (Roy Heath) ฮีธเห็นว่าคนดีคือ "คนที่ เป็น นักถ้อยคำที่มีเหตุผล" โคนแก คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ ภายทอคได้ มีความอยากรู้อยากเห็นและมีความคิดเชิงวิจารณ์ เป็นตัวของตัวเอง ในการตัดสินใจ มีความอดทนและอารมณ์ดีอยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษา นักปรัชญา นักปกครอง และบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ ความหมายของความเป็นคนดีไว้อีกมาก แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีองค์ประกอบร่วม (Common element) ที่สำคัญคล้ายคลึงกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า คนเป็นคนดี หมายถึงคนที่รู้จักตนเองและผู้อื่นด้วยความมีเหตุผล ให้ความสำคัญของเวลา มีความเจริญด้วยวุฒิ ภาวะ รู้จักประมาณ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นทุกเวที มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น รู้จัก ปรับตนให้เข้ากับวัฒนธรรมสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน

ในแผนการศึกษาแห่งชาติของไทยฉบับต่าง ๆ ที่ได้ประกาศใช้ตั้งแต่สมัยเริ่ม ปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมาจนถึง ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นฉบับที่ 9 แล้วนั้น ในแผนการศึกษาแต่ละฉบับต่างก็ได้แสดงจุดมุ่งหมาย ของการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดีเช่นกัน กระทรวงศึกษาธิการกล่าวหา ความหมายของคำว่าพลเมืองดีนั้นก็ไปเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและความมุ่งหวังของ รัฐบาลสมัยนั้น ๆ (2524 : 3-107) ซึ่งพิจารณาได้จากความหมายจากการนิยามที่จะ

กล่าวต่อไป

ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ได้แสดงความหมายของการเป็นพลเมือง
 ว่าเป็นบุคคลที่ "เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองในทางอาชีพ ซึ่งคนเกิดมาสำหรับกระทำ"
 การเน้นเรื่องอาชีพก็เพราะสมัยนั้น ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ
 ตกต่ำ และเพื่อแก้ไขคตินิยมของผู้เรียนที่มุ่งเข้ารับราชการมากกว่าไปประกอบอาชีพอย่าง
 อื่นหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 นั้น ได้แสดงความหมายของการเป็น
 พลเมืองว่าเป็นบุคคลที่มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ ความ
 สามารถในการประกอบอาชีพและมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย" แผนฯ ฉบับนี้มุ่งเน้นในเรื่อง
 การมีสุขภาพอนามัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า การที่บุคคลจะดำเนินกิจการต่าง ๆ
 ให้สำเร็จควยคตินั้นจำต้องมีร่างกายแข็งแรง มีอนามัยสมบูรณ์ และอาจจะกล่าวได้ว่า
 ความมุ่งหมายในแผนการศึกษามันนี้ กำหนดขึ้นตรงกับหลักการเกี่ยวกับ "การอยู่รอด
 การอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม การอยู่ดีและการอยู่อย่างมีหลักการ"

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ได้ให้ความหมายของการเป็น
 พลเมืองว่าเป็นบุคคลที่ "มีศีลธรรมและวัฒนธรรมมีระเบียบวินัย มีความ
 รับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ ความสามารถที่จะประกอบ
 อาชีพ และทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ" ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการเน้นเรื่องการศึกษาอบรม
 เพื่อให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม ระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ
 ทั้งนี้เพราะตรงกับนโยบายของคณะปฏิวัติ อันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 นั้น กระทรวงศึกษาธิการก็ได้
 แถลงว่า "เน้นให้จัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่มากที่สุด ส่วนความรู้ ความ
 สามารถต่าง ๆ ให้ความสำคัญรองลงมา" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2526 : 144)
 นอกจากนี้แล้วในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ก็ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย
 ในกลุ่มที่ 3 ไว้อย่างชัดเจนว่า "เน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี" (2523 : คำแถลง)

ซึ่งจากแผนการศึกษามันนั้นมุ่งหวังที่จะสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้
 สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย

ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ เนื่องจากในระยะก่อนการวางแผนฯ นั้น ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ อย่างรุนแรงในทางการเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้นการจักการศึกษาทุกระดับตามแผนฯ จึงมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และรู้จักแก้ปัญหา รับผิดชอบงานและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวม ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 109-113)

ในทำนองเดียวกันพลเมืองคืออาจหมายถึง "ผู้ที่สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผลและวิจารณ์อย่าง รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบ้านเมือง คำนึงต่อปัญหาสังคมและร่วมมือดำเนินการแก้ปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไป" (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2511 : 4)

สนิท เกษะศิริ (2514 : 68-70) ให้ความหมายของพลเมืองคือเอาไว้ว่า

...ที่เรียกว่า "พลเมืองดี" นั้น คือคนที่ได้รับการยกย่องโดยพิจารณาถึงคุณธรรมมากกว่าคุณวุฒิและฐานะ การที่ใครจะยกย่องว่าใครเป็นพลเมืองดีนั้น มักพิจารณาถึงคุณความดีที่ประพฤติ คือ เป็นผู้ประพฤติดีที่ประพฤติชอบ และบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง โดยไม่คำนึงถึงความรู้และฐานะการเงินมากนัก ถ้าจะกล่าวโดยสรุปตามนัยพุทธบัญญัติก็อาจจะสรุปได้ว่า พลเมืองดีนั้น คือ ผู้ทำดีละเว้นความชั่ว...

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กับ เพ็ญแข ประจวบจันทึก และสภาสตรีแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของพลเมืองดีว่า คือ การมีจริยธรรมสูง นั่นคือมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว (2520 : 4, 2525 : 55-56)

ก้อ สวัสดิทาณิชย์ ได้กล่าวถึงพลเมืองดีไว้ในการประชุมผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า "พลเมืองดี คือ การที่บุคคลประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งบุคคลนั้นมีความสนใจมีความถนัด อย่างเป็นหลักแหล่ง ควบการทำงานเป็น รับผิดชอบของงาน ไม่ว่าจะงานนั้นจะเป็นงานประเภทใด" (กรมสามัญศึกษา, 2522 : 71-83)

แฟรงกลิน (Franklin, 1965 : 153) ได้กล่าวถึงความหมายของความเป็นพลเมืองไว้ 2 ความหมาย คือ ในความหมายที่แคบ ความเป็นพลเมืองคือนำหมายถึง สถานะทางกฎหมายในประเทศใดประเทศหนึ่ง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อหน้าที่ทางการเมือง เช่น การออกเสียงลงคะแนน การจัดการของรัฐบาล การดำรงตำแหน่งของรัฐ สิทธิและความรับผิดชอบตามกฎหมาย อีกความหมายหนึ่ง โดยนัยกว้างพลเมืองคือนำหมายถึง คุณภาพของบุคคลที่พึงปรารถนาในฐานะสมาชิกของมนุษย์ ฉะนั้นโดยสรุปทั้งสองความหมายที่กล่าวมา พลเมืองจึงหมายความว่า ความสัมพันธ์ของเอกเทศบุคคลต่อรัฐบาลของตน และความสัมพันธ์ของเอกเทศบุคคล ต่อสมาชิกอื่น ๆ และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตยสังคมโคสังคมหนึ่ง

ส่วน กูด (Good, 1973 : 107) ให้ความหมายของคำว่าพลเมืองเอาไว้ว่า พลเมืองคือนำหมายถึง "ความเป็นสมาชิกของสังคม ตามลักษณะรูปแบบแห่งการปกครองอันเนื่องด้วย สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่ดำรงอยู่" ซึ่งก็สัมพันธ์กับที่เรมี (Remy, 1980 : 15) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือคู่มือสมรรถภาพความเป็นพลเมืองที่ชี้พื้นฐานว่า "สมรรถภาพความเป็นพลเมืองคือนำหมายถึง ความสามารถเฉพาะที่เอกเทศบุคคลพึงมีเพื่อที่จะประพฤติตามแนวทาง ซึ่งใช้ความหมายเพื่อที่จะก่อให้เกิดผลที่ตนต้องการตามบทบาทในฐานะพลเมือง การเตรียมเขวachsenให้เป็นพลเมืองคือนั้น เรมี (Remy 1980 : 64) ได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นพลเมืองไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่เท่านั้นที่จะทำได้ เพราะความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการปกครองในกลุ่มคนต่าง ๆ หลายกลุ่ม ฉะนั้นเราสามารถที่จะเตรียมเขวachsenให้เป็นพลเมืองได้โดยชี้ให้เขวachsenได้รู้จักสิทธิความรับผิดชอบ และงานของความเป็นพลเมืองได้ จากรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ครู บุคคลอื่น ๆ เพื่อนบ้าน และชุมชนอย่างกว้างขวาง

จากความหมายของความเป็นพลเมืองที่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กล่าวไว้ นั้นพอสรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองคือนำหมายถึงการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพตามความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยและขอบเขตของกฎหมาย มีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพที่สุจริตเป็นหลักแหล่งด้วยการยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนมีพละทานมีสมบูรณ์ รวมทั้งรัก และขำรงศิลปวัฒนธรรมและความเป็น

วีระยุทธ วิเชียรโชติ (Weerayudh Wichiarajote, 1983 : 15-16)

ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ประชาชนไทยพึงมี ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาประเทศนั้น ได้แก่

1. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)
2. ความขยัน (Diligence)
3. ความมีระเบียบ (Order)
4. ความตรงต่อเวลา (Punctuality)
5. ความประหยัด (Thriftiness)
6. ความซื่อสัตย์ (Loyalty)
7. ไรเหตุผลประกอบการตัดสินใจ (Rationalization in all decision making)
8. ปรับตัวได้ (Adaptability)
9. ตระหนักการรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Alertness to getting Advantages from changing situations)
10. กระตือรือร้นและสร้างสรรค์ (Eagerness and creativity)
11. ตระหนักในความสำคัญของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง (Self - importance, self-confidence and self-reliance)
12. รับผิดชอบและร่วมมือกับสังคม (Responsibility and social co-operation)
13. สามารถจะควบคุมความหะยานอยาก (ทัณฑา) ได้ (The ability to delay gratification)

และนอกจากนี้ พุทธทาส ภิกขุ (2527 : สรุป) กรมการศาสนา (2522 : 1-2) พันธ์ หันนาสินทร์ (2520 : 106-113) และ พรงค์ สินสวัสดิ์ ได้มีความคิดเห็นในเรื่องนี้อย่างสอดคล้องกัน เพิ่มเติมจากที่วีระยุทธ วิเชียรโชติ ได้กล่าวไว้แล้ว พอสรุปได้ว่า ประเทศไทยเรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเร่งเร่ง เรื่องคุณภาพของคนเป็นสำคัญ ดังนั้นคนไทยจึงควรมีความยึดมั่นในวัฒนธรรม มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนความกตัญญูทุกเวที และความสามารถในเชิงเศรษฐกิจด้วยการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี ก็มีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ เชื่อเหตุผลมากกว่าเชื่อสิ่งเหลวไหล หากผลเมืองไทยทุกคนได้มีคุณลักษณะดังกล่าวนี้ทุกคนแล้ว ก็อาจถือได้ว่าเรามีลักษณะประจำชาติ เช่นเดียวกับในประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นชาตินิยมที่สูงมากชาติหนึ่งคือประเทศญี่ปุ่น ดังที่สภาการศึกษาแห่งชาติ (2518 : 247-248) ได้เสนอไว้ในวารสารของสภาการศึกษาแห่งชาติว่า

ในประเทศญี่ปุ่น ได้มีการศึกษาลักษณะประจำชาติของประชาชนเพื่อเป็นหลักในการวางรากฐานทางการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 และได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชาวญี่ปุ่นไว้ ดังนี้

1. ในฐานะบุคคล เป็นผู้มีอิสรภาพ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง เป็นผู้รู้จักใช้ความสามารถในงานใดอย่างเต็มประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความตั้งใจมั่นคง เป็นผู้มีความเกรงกลัวและเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่เฒ่า
2. ในฐานะสมาชิกของครอบครัว ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ซึ่งมีความรักของรู้จักทำบ้านให้เป็นที่สำหรับพักผ่อน ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ให้การศึกษา ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ต้อนรับ
3. ในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นผู้ถือศรัทธาในแก่การงาน เป็นผู้ช่วยเหลือในงานสวัสดิการสังคม เป็นผู้มีควมริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้เคารพเชื่อฟังในปทัสสถานสังคม
4. ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เป็นผู้มีความรักชาติ รักและเคารพต่อสัญลักษณ์ของประเทศ เสริมสร้างคุณลักษณะอันดีเด่นของชาติ

พระราชดำรัส ตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 (ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 60 พรรษา 5 ธันวาคม 2520) ทรงมีพระราชดำรัสว่า "ประชาชนแต่ละคนจะต้องช่วยกันช่วยกัน สร้างสรรค์ ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษา และน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ คือ

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

สภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย (2521 : 22-24) เป็นองค์การหนึ่ง
ที่ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนไทย เพื่อให้เด็กมี
คุณสมบัติและพฤติกรรมอันพึงปรารถนา ทั้งนี้เพื่อเยาวชนจะไ้เติบโตเป็นพลเมืองที่มี
คุณภาพ สามารถสร้างสรรค้จรรโลงประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าสืบไป สภาผู้ปกครอง
และครูได้เสนอแนะคุณธรรมที่ควรส่งเสริม ซึ่งได้แก่ "ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู กตเวทิตะ
ความอดทน ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย การช่วยงานของหมู่คณะ การปฏิบัติตน
ตามประเพณีอันดีงาม การใช้ภาษาให้ถูกวิธีตามธรรมเนียม และการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น
ประโยชน์"

วิระ บำรุงรักษา และคณะ (2524 : 43-46) ได้เสนอค่านิยมที่ควรปลูกฝัง
ให้แก่เยาวชนในอนาคต อันใกล้หรือภายในช่วง 4 - 5 ปี ข้างหน้านี้ ซึ่งเป็นค่านิยมที่มี
ความจำเป็นต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ คือ

1. ความรักชาติไทยและความนิยมไทย
2. การให้ความสำคัญต่อส่วนรวม
3. ความเข้มแข็งทางค่านิยมอันดีในการทำงาน หรือความแข็งแกร่งทางค่านิยมอันดี
4. ค่านิยมเกี่ยวกับความประหยัด
5. ค่านิยมเกี่ยวกับความเสมอภาค
6. ค่านิยมเกี่ยวกับความมีเหตุผลหรือมีหลักการ
7. ค่านิยมเกี่ยวกับการนิยมนกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ทำประโยชน์ให้แก่ สังคมและ
ปวงชนผู้ที่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม
8. ค่านิยมเกี่ยวกับความใฝ่ใจทางวิทยาศาสตร์
9. ค่านิยมในเรื่องการ รักษาและเห็นประโยชน์ของความ เป็นระเบียบเรียบร้อย
ของสังคม
10. ค่านิยมในเรื่องการเห็นความสำคัญของสาธารณสมบัติ

ซึ่งสอดคล้องกับ "ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย" 20 ประการ กับ "ค่านิยมพื้นฐาน 5
ประการ" ที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2523 : 6-7, 2525 : 35)
ได้ประกาศเชิญชวนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันเสริมสร้าง
ปลูกฝัง และปฏิบัติตาม ส่วน บุทา อุดมศักดิ์ (2522 : 17-24) ก็ได้กล่าวถึงความ
รับนิยชมชอบของผู้จัดการศึกษาในการปลูกฝังค่านิยมของสังคมพลเมืองดีให้แก่เยาวชนไทย
เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นพลเมืองดี และมีบุคลิกภาพ ตามที่ประเทศชาติต้องการสรุปได้ว่า

จากแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่นักวิชาการ บุคคลต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยเสนอเอาไว้ และผู้วิจัยได้รวบรวมมาเสนอไว้ในที่นี้ ทำให้ได้แนวความคิดว่า การกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่คนในชาตินั้น จะต้องนึกถึงองค์ประกอบของแต่ละสังคมดังนี้

1. ลักษณะของวัฒนธรรม
2. ลักษณะ โครงสร้างของสังคม
3. ลักษณะนิสัยของคนในชาติ (ลักษณะประจำชาติ)
4. ปัญหาและความต้องการของสังคม
5. หลักจิตวิทยา

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง นิสัย และการกระทำของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของสังคม โดยมีพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติดังนี้

1. พฤติกรรมต่อตนเอง ได้แก่ ความมีระเบียบ ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ ความอดทน ฯลฯ

2. พฤติกรรมต่อผู้อื่น ได้แก่ ความกตัญญูยกเวทที่ต่อผู้มีพระคุณ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ รับผิดชอบต่อสังคม มีวินัยทางสังคม มีความเกรงใจ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักยอมรับคนอื่น ฯลฯ

3. พฤติกรรมต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพกฎเกณฑ์ระเบียบ รักษาและส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ผลจากการรวบรวมแนวคิดของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังกล่าวมาแล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สังคมไทยต้องการได้ดังนี้

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนพึงมีและเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่พึงมีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตและสถาบันทางสังคม อันได้แก่ การมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รักษาระเบียบวินัย

มีสติสัมปชัญญะ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประทุษณียก มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความกล้าหาญและอดทน ใฝ่หาความรู้ความจริง มีค่านิยมที่ถูกต้อง ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทือหรือรับและมุ่งอนาคต ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ วางแผนในการทำงาน มีสุขภาพจิตที่ รักรักษา สะอาด ทั้งตนเอง มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความเสียสละเห็นแก่ส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตากรุณา มีความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นสุภาพชน มีความยุติธรรม มีเหตุผล ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ กอ-
 ทัณฑ์และไม้อองสิ่งเสียดสี รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นยูยธิดและยูยริ โภคที่ติ ทัศนคติและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย

การจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี

เนื่องจากสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา และวัฒนธรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอม บุคลิกภาพของคนไทยให้มีลักษณะที่ค่อนข้างจะขัดแย้ง และตรงข้ามกับลักษณะที่พึงปรารถนาของคนไทยในยุคพัฒนา เช่น ระบบค่านิยมของไทยเราที่เน้นความสบายใจ ความพอใจ และการมีสัมพันธไมตรีต่อกัน เป็นหลักทำให้การทำงานต่าง ๆ ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะเราไม่ชอบการประเมินผล ซึ่งเราเห็นว่าเป็นการสาวไส้ให้กาบิณ และทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเสียหน้า เมื่อขาดการประเมินผล ก็ทำให้ขาดการควบคุมคุณภาพของงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลอย่างแท้จริง (วีระบุษ วิเชียรโชติ 2525 : 26) ความซื่อสัตย์ที่เคยเป็นค่านิยมที่ดีของคนไทย เริ่มจะสั่นคลอน เพราะสภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมความร่ำรวย ความสะกดกสบาย ทำให้เกิดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงขึ้น

สำหรับคุณลักษณะที่จำเป็นต้องมีในยุคพัฒนา เช่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความกระทือหรือรับ และความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการออกเปรี้ยวไว้กินหวาน (ลักษณะมุ่งอนาคต) นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นแล้ว คนไทยยังมีน้อยกว่า (วีระบุษ วิเชียรโชติ 2525 : 28) แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยกำลังมีปัญหากเกี่ยวกับ

การปลุกฝังลักษณะอุปนิสัยที่ประจำชาติ และการรักษาค่านิยมที่ดีในวัฒนธรรม ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาพลเมืองให้เป็นพลเมืองที่ ทรงตามความต้องการของสังคมไทยปัจจุบัน หลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ฉะนั้น การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีจึงเป็นสิ่งที่สังคมไทย ควรให้ความสำคัญให้มากขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองดี มาเสนอไว้ดังนี้

การมีชีวิตที่สงบสุขในสังคม มีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี ฉะนั้นในแต่ละสังคมจึงมุ่งที่จะปลุกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่คนในสังคม ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้างตามลักษณะของวัฒนธรรม และโครงสร้างของแต่ละสังคม เช่น ในสังคมอเมริกัน ได้กำหนดให้โรงเรียนเตรียมการเพื่อเป็นพลเมืองดีแก่เด็ก ๆ อย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากเป้าประสงค์ของการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่จอยซ์ (Joyce 1965 : 7-8) ตั้งไว้ 3 ประการ คือ เพื่อความเป็นมนุษย์ เพื่อความเป็นพลเมืองดี และเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญา โดยเฉพาะเป้าประสงค์ เพื่อฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี (Citizenship Education) นั้นมุ่งเพื่อเตรียมผู้เรียนให้รับภาระหน้าที่ของสังคมต้องการที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี โดยมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้รับรู้มรดกแห่งแนวความคิด ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมทางสังคมที่ถ่ายทอดจากรุ่นก่อน ๆ กันมา เป็นต้นว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการเมือง การมีสายตาที่มองการณ์ไกลอย่างถูกต้อง ประชาชนไม่เพียงแต่สามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่จะมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงรูปแบบของสังคมให้เป็นไปในทางที่ดีด้วย

นัททิง (Nutting 1975 : 24) กล่าวถึงเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กว่า เนื่องจากการศึกษาเป็นรูปที่แท้จริงของความเจริญของงานและพัฒนาการ เพราะฉะนั้นจึงเป็นกระบวนการของเอกภพ เป้าหมายเช่นที่ว่าเป็นควรกำหนดขึ้นในแนวที่นักเรียนแต่ละคนสามารถบรรลุได้ เป้าหมายที่พึงปรารถนา 5 ประการ ต่อไปนี้ เป็นแนวทางการศึกษาที่สำคัญและเหมาะสมกับเด็กทุกคนโดยเฉพาะระดับประถมศึกษา

1. การตระหนักในคุณค่าของตนและลักษณะเฉพาะของตน
2. ความต้องการและความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความเข้าใจและความซาบซึ้งในคุณค่าทางวัฒนธรรม
4. ความรู้พื้นฐานเพื่อการทัศนคติที่มีอยู่ความกึก
5. ทักษะที่พื้นฐานต่อการแสวงหาความรู้และความเป็นปราชญ์

สมาคมผู้บริหาร โรงเรียนแห่งสหรัฐอเมริกา (AASA 1954 : 360-361)
ได้กำหนดว่า พลเมืองที่ดีต้องเป็นคนที่เข้าใจและเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย ทัศนคติ
รักชาติด้วยความฉลาด มีส่วนร่วมในสังคม มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ตักเตือนใจด้วยความ
มีเหตุผล มีความคิดเห็นที่ถูกต้องสอดคล้องกับที่สังคมต้องการ และที่การเมืองกำหนดขึ้น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองดี

การจัดการเรียนการสอนในสหรัฐอเมริกา เพื่อฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาให้เป็นพลเมืองดีนั้น บรูซ (Bruce, 1952 : 36) ได้เสนอวิธีการให้เด็ก
เรียนรู้ความเป็นพลเมืองดี จากการปฏิบัติตนในแนวประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรม
ต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น สโมสร โครงการ สภานักเรียน คณะกรรมการ และสถานการณ
อื่น ๆ ที่ต้องการ ความสุภาพ การยอมรับนับถือ และความร่วมมือกัน นักเรียนจะเรียนรู้
บางสิ่งบางอย่างจากสิ่งเหล่านี้ โดยการเรียนรู้เพื่อที่จะยอมรับความรับผิดชอบ และตระ
หนักว่าพลเมืองที่ดีต้องการการยอมรับในหน้าที่และสัมพันธภาพระหว่างกันและกัน การยอมรับ
นับถือผู้อื่น ความซาบซึ้งในบริการที่หน่วยงานทางสังคมจักให้ การใช้กระบวนการกลุ่ม
และโครงการเกี่ยวกับชุมชน สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาพัฒนาทักษะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน

เรมี (Remy 1980 : 52-53) ได้เสนอเกณฑ์สำหรับประเมินประส
บการณ์การเรียนรู้ ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพความเป็นพลเมืองดี 4 ประการคือ

1. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรจะรวบรวมความรู้ลึก
ในการแสดงออก หรือการสรุปแนวความคิดด้วยตัวนักเรียนเอง

2. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรมีความสัมพันธ์กับ
ประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้เขารู้ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขา

3. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรจะจัดจากการเสริม
แรงที่สะสม โดยปราศจาก ความเบื่อบริการในการกระทำซ้ำ

4. ประสบการณ์การเรียนรู้ ควรช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สมรรถภาพที่ฉับไว

ประเทศเกาหลีใต้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยให้การศึกษาทางบ้าน
จริยธรรม แยกออกมาเป็นวิชาหนึ่งต่างหาก โดยเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนเกาหลีเป็นคนที่จริงจัง ซื่อสัตย์ด้วยการปฏิบัติไม่ใช่จำเนื้อหา
(Tae-il kwan, 1980 : 11-17) ขบวนการการศึกษา แซมวลเอิล
(Saemuel Education Process) ของเกาหลีในยุคฟื้นฟูเศรษฐกิจ (พ.ศ.
2516-ปัจจุบัน) มุ่งให้นักเรียนมีความขยัน ช่วยตนเอง และให้ความร่วมมือ โดย
เฉพาะการช่วยตนเอง เป็นการศึกษาที่ชี้ให้แก่บุคคลรู้จักตนเอง อย่าคาดหวังพึ่งผู้อื่น
รู้จักแก้ปัญหาของตัวเองได้ด้วยสติปัญญา และความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งชักนำและ
เร่งเร้าให้คืนชนบทสู่ชนบทจากการคุกคามและมีภัยภัยจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยต้อง
สำนึกอยู่เสมอว่า จะต้องเป็นชนชาติตนเอง และพัฒนาความสามารถของตน มีวิญญานการ
ให้ความร่วมมือ ซึ่งการร่วมมือนั้นต้องสร้างให้เป็นคุณธรรมการร่วมมือระหว่างตนเอง
กับตนเอง ตนเองกับเพื่อน และเพื่อนกับเพื่อน

ส่วนการเรียนการสอนคำนึงถึงคุณภาพของครู ขนาดของห้องเรียน วิธีการ
สอน ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมและการฝึกอบรมจากทางบ้าน รูปแบบของการจัดการ
เรียนการสอนนี้ใช้วิธีปฐมนิเทศ การเรียนบทบาท (Role playing) อภิปรายกลุ่ม
การค้นคว้ารายงานการใช้ข่าวสารสื่อมวลชนประกอบการสอน ซึ่งในการสอนนั้นต้องเน้น
ให้เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ดังนี้ (1) ปรารถนาให้นักเรียนมีความเข้าใจในปรัชญา 3 ประ
การ ความขยันหมั่นเพียร ช่วยตนเอง และให้ความร่วมมือ ให้เข้าใจด้วยการกระทำ
สร้างให้เกิดเป็นจรรยาบรรณ มิใช่ด้วยการบรรยาย หรือสั่งสอน (2) ยกระดับจิตใจ
ให้นักเรียนตระหนักว่าสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของประเทศ
เพียงแต่ก่อสร้างนิสัยการทำงานด้วยความเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจด้วยวิญญานแห่งการ
ช่วยตัวเอง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีจิตใจทำงานที่เบิกบานแจ่มใส ออกทนต่อความ
ยากลำบาก ออกทนต่อการถูกเหยียดหยาม และอยู่ในศีลธรรม (3) สร้างผู้นำกลุ่ม สร้าง
ผู้นำให้สามารถชักจูงให้เพื่อนปฏิบัติตามปรัชญาที่ทั้งไว้ให้โดยดี โดยผู้นำจะต้องศรัทธาและ
ปฏิบัติอย่างจริงจัง ใฝ่รับการยอมรับจากเพื่อน เสียสละ อุทิศตนเพื่อสังคมอย่างแรงกล้า
การสร้างผู้นำนั้นทำโดยการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการเสนอประสบการณ์ลงมือกระทำ ทบทวน

ชีวิตตนเอง และศึกษาประวัติแห่งความสำเร็จ (Successful cases)

(4) ป้ายสถิติ แสดงถึงผลสำเร็จของความก้าวหน้า แสดงให้ประจักษ์ในความสำเร็จของการขยัน ช่วยตัวเอง และการให้ความร่วมมือ (อนุสรณ์ ทรัพย์สิน 2521 : 36-40)

ประเทศไทย ได้มีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างคนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี จะเห็นได้จากความมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา ตามหลักสูตรฉบับนี้ดังต่อไปนี้ (ภาวะทางศึกษานิพนธ์ 2521 : 1-3)

1. คุณสมบัติที่พึงต้องการ เน้น
 - 1.1 มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว
 - 1.2 มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
 - 1.3 ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน
 - 1.4 รู้จักคิด วิจรรวม และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
 - 1.5 มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า
 - 1.6 มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
 - 1.7 รู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ ผู้ตามที่ดี
2. ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต
 - 2.1 มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งทางกายและจิตใจ
 - 2.2 รู้กฎหมายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน
 - 2.3 มีความรู้และทักษะในการหา การใช้ และออมทรัพย์
 - 2.4 เข้าใจความหมายของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีต่อชีวิตประจำวัน
 - 2.5 มีความรู้และทักษะในการจัดการและทำงานรวมกลุ่มกัน โดยถือหลักสหกรณ์
 - 2.6 มีความรู้และทักษะในการทำงาน ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค
 - 2.7 มีนิสัยและรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
 - 2.8 มีความรู้และทักษะทางภาษา และคณิตศาสตร์
 - 2.9 มีความรู้และทักษะในวิธีการทางวิทยาศาสตร์
 - 2.10 มีความสามารถในการยั้งคิด ประเมินผลสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางชุมชนชาติ
 - 2.11 รู้จักชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ
3. ชีวิตที่สูงงบลุข
 - 3.1 รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการใหม่ ๆ

- 3.2 เข้าใจและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 3.3 รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
 - 3.4 มีอิสระในความคิด และพร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
 - 3.5 รู้จักแก้ไขปัญหา โดยสันติวิธี
4. สมาชิกที่ดีของชุมชนของชาติ
 - 4.1 เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
 - 4.2 รุกคณา ซินชม และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ
 - 4.3 ซ้ำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตน
 - 4.4 รู้ความสำคัญของครอบครัว สังคม และท้องถิ่นของตน
 - 4.5 รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคและโลก และมีความเข้าใจอันดีต่อกัน
 - 4.6 สามารถปกป้องกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อความเจริญและความมั่นคงของประเทศ
 - 4.7 รุกคณาในความเป็นไทยและภูมิใจที่เกิดในแผ่นดิน

การจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหลักสูตรมัธยมศึกษา

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดไว้ว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาหลังประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการความสนใจ และความถนัดเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม โดยแบ่งการศึกษาระดับนี้ออกเป็น 2 ตอน คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. : 8) ดังนั้น ผู้เรียนในระดับมัธยมจึงเป็นผู้ที่ไ้ผ่านการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากระดับประถมศึกษามาแล้ว

ในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทุกระดับ จะต้องจัดเนื้อหาสาระกระบวน การเรียนรู้ ให้มีประโยชน์ครบถ้วนในตัวเอง เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับ สามารถดำรงชีพได้ด้วยความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตน การให้การศึกษามุ่งให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหาการทำงานและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวม การจัดมัธยมศึกษาต้องจัดให้สอดคล้อง และสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ

และสังคมของประเทศ ตลอดจนให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำงาน (กระทรวงศึกษาธิการ ม.ป.ป. : 8) จากที่กล่าวมานั้นแสดงว่า การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับต่างมุ่งให้ผู้เรียนได้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย (สุจริต เพียรชอบ, 2525 : 4) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งได้แสดงถึงความประสงค์ หรือความต้องการของบุคคลและสังคม ซึ่งมีต่อคุณสมบัติที่จะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้จะผ่านหลักสูตรนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. : 18) ได้แก่

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. เพื่อให้มีนิสัยไปหาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อใหุ้ทรคนนะที่คืคอสมิมาซีทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนคนและหมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์มีวินัยในตนเอง เคารพคอกกฎหมายและกติกา ของสังคม รับผิดชอบตอตนเอง ครอบครัวและสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะมีความสามัคคีและเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาควยสันติวิธีอย่างมีหลักการ และเหตุผล
6. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการปึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม
7. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
8. เพื่อให้รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญในแกทองถิ่น ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันชำระรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศชาติ
10. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, อางแลว : 6)

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 11-22) ได้เสนอสาระสำคัญของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีเอาไว้ว่า

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรหลังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 การที่ใช้คำว่า "หลัง แทน คำว่า ท่อ ก็เพราะไม่ประสงค์จะให้เข้าใจว่าผู้จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วจำเป็นต้องเรียนต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้เพราะหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่จบในตัวเอง ผู้เรียนจบหลักสูตรดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยและประกอบอาชีพเลี้ยงชีพได้ความสมควร เนื่องจากหลักสูตรได้ให้การศึกษากว้างไกลและพื้นฐานวิชาอาชีพแก่ผู้เรียนไว้แล้วอย่างกว้างขวาง ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจของแต่ละบุคคล

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 นี้ เป็นหลักสูตรที่จบในตัวเองเช่นกัน โดยมุ่งเน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนประสงค์จะใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพโดยตรง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานสำหรับการหาความรู้เพิ่มเติมและการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปอีกด้วย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความรู้และคุณสมบัติบางประการที่พลเมืองไทยทุกคนควรมีร่วมกัน ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคล ความหลากหลายของความรู้และอาชีพ พื้นฐานและพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นสำคัญ

จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 สามารถจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง ได้แก่ จุดหมายข้อ 1 และ 2 คือ

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและบุคิธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ
2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้ และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร ออกทนและรู้จักประหยัด

กลุ่มที่ 2 เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะรวมทั้งเจตคติที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ ใ้แก่ จุดหมายข้อ 3 และ 4 คือ

3. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้อย่างแท้จริงในการประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 3 เน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ใ้แก่ จุดหมาย ข้อ 5, 6 และ 7 คือ

5. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์มั่นคงรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา
6. เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
7. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และของโลปัจจุบัน มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี

หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีดังนี้

1. เป็นหลักสูตรหลังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งให้การศึกษาทั่วไปและพื้นฐานวิชาอาชีพอย่างกว้าง ๆ มาแล้ว สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ เพื่อผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ใจแสวงหาความรู้ความจริง เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์
4. เป็นหลักสูตรที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมและความกล้าทางจริยธรรม ทั้งนี้ให้เน้นการประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ
5. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติให้สอดคล้องกับภาวะ เศรษฐกิจสังคมและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
6. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเลือกเฟ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
7. เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ ความสามารถ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสังคม
8. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการสถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ

ส่วนโครงสร้างที่กำหนดในหลักสูตรก็ใช้อำนวยต่อการปลูกฝังคุณธรรมและความรู้ตามที่ระบุไว้ในจุดหมาย และทำให้หลักสูตรบังเกิดผลตามจุดหมายที่วางไว้

การกำหนดรายวิชาบังคับและวิชาเลือกในโครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 หลักสูตรจึงกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งในส่วนที่ต้องเรียนรู้อย่างเดียวกัน ทุกคนคือวิชาบังคับและในส่วนที่เลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน คือวิชาเลือก ทั้งนี้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนวิชาอาชีพทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือกจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2524 ไปด้วย

หลักเกณฑ์ในการกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือก มีดังนี้

1. วิชาบังคับ เป็นวิชาที่ทุกคนต้องเรียน ซึ่งมีอยู่ประมาณ 1 ใน 3 ของวิชาทั้งหมดที่จะต้องเรียนตามหลักสูตร วิชาบังคับแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 วิชาบังคับส่วนที่เป็นวิชาสามัญ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างเสริมความรู้ ทักษะและคุณสมบัติทางประการร่วมกัน ซึ่งถือว่าจำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองดี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความมั่นคง และปลอดภัยของประเทศชาติ และการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข วิชาบังคับดังกล่าวมีดังนี้

(1) ภาษาไทย เพื่อใช้ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อ คำรณรงค์เอกลักษณ์ทางภาษา และความเป็นเอกภาพของชาติ

(2) สังคมศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรม ความเป็นพลเมืองดี ความมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย ความเข้าใจในเรื่องความปลอดภัย และมั่นคงของชาติ การป้องกันชุมชน การคำรณรงค์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมประจำชาติและสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

(3) วิทยาศาสตร์ เพื่อให้คำรณรงค์ชีวิตที่ดีในสังคมซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง

(4) พลานามัย เพื่อส่งเสริมอนามัยที่แข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจ

1.2 วิชาบังคับส่วนที่เป็นพื้นฐานของวิชาอาชีพ มีจุดประสงค์ที่จะให้ประสม การณ์ซึ่งช่วยในการทำงาน และในการดำเนินชีวิต โดยฝึกให้มีความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐานในการทำงาน การจัดการและให้รู้ของทางในการประกอบอาชีพ และหากจะเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนจากประเภทวิชาสามัญเป็นประเภทวิชาชีพก็สามารถทำได้ทันที

วิชาบังคับดังกล่าวนี้ กำหนดให้นักเรียนเลือกจากสาขาใดสาขาหนึ่งจาก 6 สาขาต่อไปนี้คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม

2. วิชาเลือก เป็นวิชาที่ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ มีอยู่ประมาณ 2 ใน 3 ของวิชาทั้งหมดที่ต้องเรียนตามหลักสูตร วิชาเลือก แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 วิชาเลือกตามแผนการเรียน มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชา ทาง ๆ เท่าที่จำเป็นโดยตรงสำหรับสนองความมุ่งหมายของแต่ละคนในค่านาชีพหรือการ

ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

2.2 วิชาเลือกเสรี มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเลือกเรียนเพิ่มเติม เพื่อเสริมวิชาเลือกตามแผนการเรียน หรือเพื่อสนองความสนใจพิเศษของแต่ละคน

จากจุดหมาย หลักการ และโครงสร้าง ของหลักสูตรทุกระดับที่กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า การศึกษาของประเทศไทยได้มีการเน้นในด้านการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคม หรือพัฒนาบุคคลและระบบ เพื่อให้มีความสุขความเจริญทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ชานท์ (Shant 1973 : 1499) ได้ทำการศึกษาศักดิ์คตินักเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการเป็นพลเมืองดี กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยนักเรียนในชั้นปีที่เก้า จนถึงชั้นปีที่ 12 จำนวน 1,031 คน จาก 3 โรงเรียนในเขตชานเมืองและกรุง จำนวน 175 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วยทัศนคติต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในหลักประชาธิปไตย และความคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนไม่ว่าจะเป็นเพศใด ระดับชั้นใด หรือโรงเรียนใด จะมีทัศนคติต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยเหมือนกัน

2. ความสนใจทางการเมืองของนักเรียนที่ต่างเพศ ต่างระดับชั้น และต่างโรงเรียนกัน จะเหมือนกัน

3. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชั้นของนักเรียน และทัศนคติที่มีต่อมโนทัศน์ทางการเมืองประชาธิปไตย หรือความเชื่อในหลักของประชาธิปไตย

4. ความคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดดำเนินการของโรงเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการเมือง หรือภาพพจน์ของการเป็นพลเมืองดี

รัชนี้ สุริยา ได้สำรวจทัศนคติของผู้อุปการเกี่ยวกับเด็กไทยในอุทมคติในจังหวัดพระนครและธนบุรี เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มผู้อุปการที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกันในเรื่องคุณลักษณะของเด็กไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้อุปการที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะที่ต้องการให้มีมากที่สุดในการเด็กหญิงและเด็กชายมีในด้านต่าง ๆ มีดังนี้ ด้านลักษณะท่าทาง ผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายแต่งกายสะอาด เหมาะสมกับวัยและ โอกาส ด้านความสามารถ ผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายรู้จักแก้ปัญหา รู้จักเอาตัวรอด ด้านการควบคุมอารมณ์ ผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีความควบคุมอารมณ์ของตนเองด้านความสนใจผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีความมั่นใจในการเรียนและการทำงาน ผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายตั้งใจเรียนและตั้งใจทำงาน ส่วนด้านการปรับตัวทางสังคม ผู้อุปการต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป เข้าสังคมได้

สำหรับการ เปรียบเทียบการจัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะของเด็กไทยในอุทมคติ ปรากฏว่า ผู้อุปการที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกันให้ความสำคัญของคุณลักษณะที่ต้องการรองลงมาแตกต่างกัน (รัชนี้ สุริยา 2508 : บทคัดย่อ)

การศน์ ศิริวิริยะกุล (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทัศนะของครูประจำชั้นและผู้อุปการในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งคุณลักษณะที่จะศึกษาเป็น 6 ด้านคือ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านอุปนิสัยบุคลิกภาพ ด้านสมาชิกที่ดีของครอบครัว และด้านพลเมืองดีของชาติ ผลการวิจัย พบว่า ครูประจำชั้นและผู้อุปการมีความคิดเห็นตรงกันดังนี้

1. ในด้านการเรียน คุณลักษณะที่สำคัญมากได้แก่ ขยัน ตั้งใจและมีความรับผิดชอบในการเล่าเรียนอยากรู้อยากเห็น และกล้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจ
2. ในด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย คุณลักษณะที่สำคัญมาก ได้แก่ มีร่างกายแข็งแรง และมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ รู้จักโทษของยาเสพติด รู้จักป้องกันและรักษาสุขภาพส่วนตนและส่วนรวม

3. ในค่านิยมเศรษฐกิจ รู้จักใช้ตลอดจนดูแลรักษาสิ่งของ และทรัพย์สินสมบัติ
ของคุณ

4. ในค่านิยมบุคลิกภาพ ไ้แก่ มีคุณธรรม มีความรักใคร่สามัคคีต่อหมู่คณะ
มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของงาน มีความศรัทธายึดมั่นในศาสนาและใช้เป็นเครื่องกลม
เกลารจิตใจ

5. ในค่านิยมหน้าที่ของครอบครัว ไ้แก่ รักและใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่
ญาติ พี่น้อง ปฏิบัติหาหรือพ่อแม่และญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหา

6. ในค่านิยมเมืองคึกของชาติ ไ้แก่ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ภูมิใจ
รักและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และคุณลักษณะที่สำคัญปานกลาง
ไ้แก่ สนใจติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมือง รักษาสาธารณ
สมบัติและพิชานบ้านเมืองให้สะอาดสวยงาม

ชาติ สัทธา (2527 : 61-65) ได้ศึกษาคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองคึก
บางประการจากนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน
และกำหนดคุณธรรมค่านต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองคึก 10 ค่าน คือ

คุณธรรมค่านความซื่อสัตย์ คุณธรรมที่มีต่อตนเอง คุณธรรมที่มีต่อศาสนา
คุณธรรมค่านการเรียน คุณธรรมที่มีต่อชุมชน คุณธรรมที่มีต่อผู้อื่น คุณธรรมที่มีต่อครอบครัว
คุณธรรมค่านมนุษยธรรม คุณธรรมค่านอำนาจ คุณธรรมที่มีต่อประเทศชาติ ปรากฏว่า
เด็กชายและเด็กหญิงมีความเห็นในคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองคึกสอดคล้องกันทุกประการ

ธรรมรัตน์ วัฒนันต์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาบุคลิกภาพประชา
ชิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3-4 ในเขตการศึกษา 1 ซึ่งมีพื้นที่การศึกษาอยู่ในจังหวัด
ต่าง ๆ ของภาคกลางตอนกลาง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักศึกษาทั้งกล่าว ด้วยการศึกษาจำแนกตามตัวแปร
ค่านระดับชั้นที่เรียน เพศ อายุ สถานภาพของครอบครัว อาชีพของบิดามารดา ระดับ
การศึกษาของบิดามารดา ทำเลที่ตั้งอาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว
ผลการวิจัย ปรากฏว่า

1. นักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3-4 และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทุกกลุ่มมีลักษณะที่เป็น
 ผู้มีองค์ประกอบบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือ ความรับผิดชอบ ความใจกว้าง การเห็นอก
 เห็นใจผู้อื่น การมีส่วนร่วมในกลุ่ม ความมั่นคงภายในตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 และการเคารพต่อกฎหมาย ระเบียบของสถาบันอยู่ในเกณฑ์สูงเกือบทุกด้าน อายุ การ
 อบรมเลี้ยงดูในครอบครัวมีผลให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน

2. บุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้จบระดับปีที่ 4 กับผู้เรียนเบ็คเสรีอยู่ใน
 เกณฑ์สูง และไม่แตกต่างกัน

สุจิตร มัชยานนท์ (2524 : บทคัดย่อ) ใ้ทำการวิจัย เรื่อง "องค์ประ
 กอบที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ค
 เสรีชั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่
 ช่วยสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนที่โครงการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ใน
 โครงการ เบ็คเสรีชั้นพื้นฐานได้กระทำอยู่ ซึ่งทั้งนี้ไ้รวมเอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย สำหรับเกณฑ์การเป็นพลเมืองดีนั้นได้คัดแปลงมา
 จากแนวคิดของ คลูสเมียร์ ริฟเบิ้ล 1971 มี 8 ประการด้วยกันคือ ความเป็นตัวของ
 ตัวเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าสังคมกับผู้อื่นได้ดี การปฏิบัติตามกฎหมายของ
 ความปลอดภัย การมีสุขนิสัยที่ดี การรู้จักรักษาของส่วนตัวและของสาธารณะ การเคารพ
 สิทธิของผู้อื่น และความเป็นสุภาพชน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับผล
 สัมฤทธิ์ของการเป็นพลเมืองดี มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก และตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงต่อผล
 สัมฤทธิ์ทางการเป็นพลเมืองดี ได้แก่ ความปลอดภัย สุขภาพ การรักษาทรัพย์สิน การ
 ทำงานร่วมกับผู้อื่น การเคารพกฎเกณฑ์และสิทธิของผู้อื่น คุณลักษณะผู้นำและผู้ตาม

เคือนใจ เกี้ยววี (2526 : บทคัดย่อ, 4-7) ใ้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบ
 เที่ยบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่
 แบบเบ็คเสรีระดับ 4 กับนักเรียนชั้น ม.ศ.3 (ม.3) ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร และ
 จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดรวบยอดระหว่างกลุ่ม
 และเปรียบเทียบความคิดรวบยอดของทั้ง 2 กลุ่ม กับเกณฑ์ที่คาดหวัง ทั้งนี้มีตัวแปรที่
 ศึกษาจำนวน 15 ตัว คือ

1. การมีความรับผิดชอบ
2. การมีความเชื่อ ในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์
3. การทำงานเป็นหมู่คณะ
4. การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์
5. การมีวินัยในตนเอง
6. การใส่ใจเสียงส่วนมากในการตัดสินใจปัญหา
7. การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
8. การยอมรับในเหตุผล
9. การประนีประนอม
10. การมีใจกว้าง
11. การเคารพในเสรีภาพของบุคคล
12. การนับถือความยุติธรรม
13. การเคารพคอกฎหมาย
14. การ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
15. การมีความรักชาติ

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. กลุ่มที่มีความคิดรวบยอดสูง ได้แก่ เพศหญิง นักศึกษาผู้ใหญ่ที่อายุน้อย นักเรียนที่มีอายุมาก นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพครู ทหาร รับจ้าง และครอบครัวรายได้สูง และที่อยู่นอกเขตเทศบาล

2. นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 กับนักเรียนชั้น ม.ศ.3 (ม.3) มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับความเชื่อมั่น .01 ในด้าน

2.1 การทำงานเป็นหมู่คณะ

2.2 การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์

2.3 การมีวินัยในตนเอง

2.4 การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนและผู้อื่น

2.5 การประนีประนอม การมีใจกว้าง การเคารพในเสรีภาพของบุคคล

2.6 การเคารพคอกฎหมาย การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีความรักชาติ

ด้านที่มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้แก่ การมีความเชื่อมั่น
ในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และการยอมรับในเหตุผล

3. ความคิดรวบยอดของทั้ง 2 กลุ่ม เทียบกับเกณฑ์ค่าคาดหวังมีความแตกต่างกันที่ระดับความเชื่อมั่น .01 เกือบทุกค่า ยกเว้นค่าการยอมรับในเหตุผล ที่ไม่ต่างไปจากเกณฑ์

พันชัย วิทโค (2527 : 31) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะนิสัยที่กำหนดเอาไว้ในหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ จากเอกสารหลักสูตรกรมการงาน และพื้นฐานอาชีพ 15 คุณลักษณะ ผลปรากฏว่า คุณลักษณะที่มีความสำคัญในระดับสูง (อันดับ 1-6) และมีค่าความถี่ของการสูง สอดคล้องกันระหว่างความถี่เห็นของผู้สอน กับผู้ปกครอง และนักเรียนเอง ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา คือ ความรับผิดชอบ ความขยัน และความอดทน
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ความอดทน และความขยัน
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ความอดทน ความขยัน และความตรงต่อ

เวลา

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแต่ละลักษณะก็ได้มีผู้ศึกษาเฉพาะด้าน ซึ่งได้ศึกษาตามแนวของจิตวิทยา สังคมวิทยา ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และปรัชญา จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นสิ่งที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ เพราะหากพลเมืองของประเทศเป็นคนที่มีคุณภาพแล้ว ประเทศก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้าและสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบเรียบร้อย จึงขอนำผลการศึกษามาเสนอ ดังนี้

ความรู้สึกรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงนี้ เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนั้น ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย (จรรยา สุวรรณทัต 2521 : 28) และยุพา อานันท์สิทธิ (2525 : 28) ได้ให้นิยามปฏิบัติการของความรู้สึกรับผิดชอบว่าเป็นบุคลิกลักษณะของบุคคล ซึ่งเมื่อปะทะสัมพันธ์กับสภาพการณ์หรือบุคคล จะแสดงพฤติกรรมออกมารวม ๆ กัน กับการทำงานขยันขันแข็ง มากน้อยไม่ทอดเลย ต่ออุปสรรคเป็นที่ไวใจได้ มีความปรารถนา

ที่จะทำให้ดีกว่าเดิม ความคุ้มครองตนเองได้ มีวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง

ในการศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความ
รู้สึกรับผิดชอบ ของเด็กไทย เชื้อชาติไทย ของ วรณี รัชธรรม (2515 : 4) ได้
รายงานไว้ว่า ความรู้สึกรับผิดชอบนั้น เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่กระทำด้วยความ
ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ และประพฤตินอกกฎของศีลธรรมและหลักธรรมอีกด้วย และโดย
เฉพาะความรู้สึกรับผิดชอบนั้น ผู้หญิงจะมีอยู่สูงกว่าผู้ชาย เพราะผู้ปกครองมุ่งหวังฝึก
เด็กหญิงในงานบ้านเรือนต่าง ๆ ตั้งแต่อายุน้อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการค้นคว้าของ
กาญจนา ควรรสุภา ที่ศึกษาถึงความรู้สึกรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และพบ
ว่า เด็กหญิงมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กชาย

ความซื่อสัตย์ เป็นลักษณะที่พึงประสงค์อย่างหนึ่งของคนในสังคม เพราะหาก
สังคมใดละเลยขาดความซื่อสัตย์ ก็ย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวาย ความซื่อสัตย์ คือ การ
กระทำที่ตรงไปตรงมา ความซื่อทกลง หรือหลักการที่ตนเชื่อถือ ความซื่อสัตย์จะทำให้
บุคคลมีความมั่นใจในตนเอง และเป็นที่เชื่อถือของบุคคลอื่น

ผลการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ดังเช่น ผลการวิจัยของ
โจนส์ (Jones) ซึ่งปรากฏอยู่ในงานของ กาญจนา ควรรสุภา (2516 : 7)
การฝึกอบรมเด็กแต่ละเพศนั้นย่อมจะต้องแตกต่างกัน เพราะสังคมมีใ้คมุ่งหวังให้เด็กหญิง
เด็กชายมีแบบพฤติกรรมเหมือนกัน เนื่องจากการยอมรับหรือการปฏิเสธจากสังคมมีความ
หมายต่อเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย เด็กชายทุกเห็นและไม่ซื่อสัตย์มากกว่า เนื่องจาก
สังคมมักจะ เข้มงวดกวัดขั้นกับความประพฤติของเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย เด็กหญิงจึงรู้
สึกอับอายมากที่จะต้องถูกลงโทษเพราะขาดความซื่อสัตย์ ซึ่งผลการศึกษาของ วรณี
รัชธรรม ก็ได้พบผลที่สอดคล้องกันว่า เด็กผู้หญิงจะมีความซื่อสัตย์สูงกว่าเด็กผู้ชาย
นอกจากนี้ ทวงเคือน พันธุมนาวัน ก็ได้ทำการศึกษาวิจัยธรรมของเยาวชนไทยเพื่อ
ทราบว่า จิตลักษณะอะไรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมซื่อสัตย์ และพฤติกรรมนี้กับจิตลักษณะที่
เกี่ยวข้องนั้นจะถูกปลุกฝังหรือเพิ่มพูนในเยาวชนได้อย่างไร ในการวิจัยแบบการทดลอง
ในห้องปฏิบัติการ ผู้วิจัยพบว่า วัยรุ่นผู้มีพฤติกรรมซื่อสัตย์เป็นผู้ที่มีลักษณะการใช้เหตุผล
เชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของ โคลเบอร์กในระดับสูง และมุ่งอนาคตสูงไปพร้อมกันด้วย ส่วน
พฤติกรรมซื่อสัตย์นี้จะมีมากขึ้น ถ้าผู้ศึกษาได้เห็นตัวอย่างกระทำดีและอยู่ในสถานะที่ไม่

ย้วยใจให้โงงมากนัก (คงเคื่อน พันธมนาวิน 2523 : 5)

สุพันธ์ มนัสไพญญ์ (2522 : 111-119) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความรู้สึกรับผิดชอบ ความรู้จักกาลเทศะ และมารยาท ความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ในเขตการศึกษา 1 ในด้านความรู้ทอ มาตรฐานคุณธรรมของสังคม และพฤติกรรมจริงของคุณธรรมของบุคคล ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมด้านความรู้จักกาลเทศะ และมารยาทมีมาตรฐานสูงกว่าคุณธรรมด้านอื่น ส่วนพฤติกรรมจริงทางคุณธรรม ปรากฏว่า ด้านความเอื้อเฟื้อ และความซื่อสัตย์ น้อยกว่าด้านอื่น นอกจากนี้ เมธี โพธิ์พันธ์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และความซื่อสัตย์ของเด็กไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก

สมโชค พจนวม (2523 : 47-48) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง ความซื่อสัตย์ กับความรับผิดชอบ ผลปรากฏว่า ความซื่อสัตย์มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของความรู้สึกรับผิดชอบจะควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ให้ลดลง การทำอะไรไม่ถูกต้อง หรือไม่ซื่อสัตย์นั้น เท่าเทียมเป็นการไม่รับผิดชอบต่อสังคม ฉะนั้นถ้าสามารถสอนและปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบสูงเมื่อใด ความซื่อสัตย์ก็จะตามมา

การรักษาระเบียบวินัย เป็นปัญหาสำหรับสังคมไทยมาก เพราะคนของเราขาดระเบียบวินัย วินัยทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย การที่ประชาชนในชาติจะมีวินัยทางสังคมได้คตินั้น จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังและอบรมมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งขอมหมายความว่า สถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันขั้นมูลฐานของสังคม มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม ปลูกฝัง อบรม ให้บุคลิกภาพดังกล่าวได้รับการพัฒนามากขึ้น หากประชาชนในชาติขาดการปลูกฝังอบรมดังกล่าวจะทำให้เกิดการขาดวินัยทางสังคม ซึ่งจะเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ประเทศล้าหลัง เป็นสภาพที่แสดงออกของความบกพร่องทางวัฒนธรรม (นวลเพ็ญ วิเชียร โชติ 2516 : 4)

ในด้านของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม วีระยุทธ วิเชียรโชติ (2525 : 8) กล่าวว่าพอสรุปได้ว่า คนส่วนใหญ่ของเรายังน้อยกว่าประเทศอื่น อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่สำคัญ ได้แก่ การที่เราไม่ส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานแบบให้พึ่งตนเอง เราเน้นการพึ่งผู้ใหญ่ให้ตัดสินใจให้ นอกจากนี้สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ไม่ต่างไปจากสภาพของบ้าน คือ ไม่ชอบเด็กที่ซุกซน ช่างซักถาม

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน ก็มีผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก พินิจ นิवासบุตร (2519 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับครูในแบบอัทชาติปไตย ประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนในเขตการศึกษา 1 จำนวน 6 โรงเรียน เป็นชาย 135 คน หญิง 231 คน โดยใช้แบบวัดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผลพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย จะมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัทชาติปไตย และแบบปล่อยปละละเลย แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัทชาติปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะการปกครองของครูมีผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ครูที่มีบุคลิกเป็นนักประชาธิปไตยย่อม เปิด โอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระใช้ความคิดที่เป็นของตัวเอง ผลที่ตามมาคือเด็กจะมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นด้วย

อนาสตาซี (Anastasi, 1968 : 353) ได้รวบรวมลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้สึกไวต่อปัญหา
2. เป็นผู้มองเห็นการฉีกไกล
3. มีความเป็นตัวของตัวเอง
4. มีความสามารถในการคิดหลายแง่มุม
5. มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ สูงจะมีความเป็นผู้นำสูง (จรรยา สุวรรณทัต 2517 : 56) ฉะนั้นความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นลักษณะสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็ก เพราะการที่บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์นับ เป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลนั้น การที่เด็กประสบความสำเร็จในการทำงานสร้างสรรค์ และผลงานนั้นได้รับความชื่นชมจากผู้อื่นจะมีผลให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี

กิจกรรมนักเรียน

ความเป็นมาของการจัดกิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมนักเรียนมิใช่เป็นของใหม่ เพราะเคยมีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน แต่สมัยก่อนนั้นยังไม่มีผลสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้มีส่วนร่วมในการปกครอง เช่น การกีฬา คนตรี ปราบจตุรา โท้วาที่ ที่จัดทำกันในโรงเรียนของชาวเอเชนส์ และสเปนทาร์ ในต้นศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกา เริ่มต้นเห็นความสำคัญเมื่อทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของ จอห์น คิวอี้ (John Dewey) บังเกิดขึ้น จอห์น คิวอี้ ให้ความสำคัญว่า "การศึกษาคือ การรวบรวมประสบการณ์" ประสบการณ์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการที่มือเรียนปะทะซึ่งกันและกันต่อสิ่งแวดล้อม หน้าที่ของครู คือ จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่เด็ก (ประภัสสร มโนรัตน์ 2519 : 2) ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในวงการศึกษานี้ ด้ว่ากิจกรรมนักเรียนได้เริ่มต้นแล้วและมีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนได้รับความสนใจจากนักศึกษาและโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา โดยทั่วไป ดังเช่น ค.ศ. 1919 วิทยาลัยครูแห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Teachers College of Culumbia University) ได้เปิดสอนวิชาเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนขึ้นครั้งแรก โดยมี แอลเบิร์ต เค เฟรทเวลล์ (Elbert K. Fretwell) เป็นผู้สอน หลังจากนั้นโรงเรียนต่าง ๆ ก็เริ่มต้นทั่ว และเห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนมากขึ้นตามลำดับ

สำหรับประเทศไทยได้เริ่มมีการแข่งขันกีฬา การฝึกพูด ปราบจตุรา อย่างเป็นทางการในสมัยรัชกาลที่ 5 ทอมาระยะ พ.ศ. 2490 - 2500 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นระยะที่มีการสำรวจภาวะทางการศึกษา มีการส่งครูไปศึกษาต่อต่างประเทศ โดยเฉพาะที่สหรัฐอเมริกา เมื่อนักการศึกษากลับมา ได้เริ่มเผยแพร่แนวความคิดที่ตนได้ไปพบ

เห็นแก่วงการศึกษาทั่วประเทศ นับว่าเป็นการพัฒนาการศึกษา วิชาที่นำมาเผยแพร่นี้ เรียกว่า การศึกษาแผนใหม่ เช่น หลักการเรียนการสอนแผนใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดเห็นของพวกปรัชญาพิพัฒนาการ (Progressivism) ซึ่งมี จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นผู้นำ ในตอนต้น ๆ ได้มีการจัดตั้งสมาคมครูผู้ปกครอง สถานักเรียน แต่มักจะล้มเหลวเพราะเป็นระยะทดลองปฏิบัติตามแนวคิดใหม่ ครั้นต่อมา มีผู้เข้าใจและสนใจมากยิ่งขึ้น กิจกรรมนักเรียนจึงได้พัฒนาและมีการจัดขึ้นอย่างกว้างขวางก้าวหน้าตามลำดับมา (อุทม หนูทอง, 2521 : 34)

ในเอกสารการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2524 ได้สรุปสาระสำคัญโดยย่อของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ซึ่งคุณลวัญฉวี ถนองจันทร์ เป็นผู้เรียบเรียงได้ขยายความเกี่ยวกับกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ไว้ว่า

กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษา โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ความถนัดตามธรรมชาติอันแท้จริง กิจกรรมจะเป็นเครื่องมือช่วยอบรมนักเรียนให้รู้จักปรับตัวเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบและความเสียสละ เพื่อส่วนรวม ปีการศึกษา เป็นผู้นำ และปฏิบัติตามที่ศึกษาระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมเป็นการสร้างประสบการณ์ตามความแตกต่างของนักเรียน เพื่อสร้างเจตคติที่ดีและทัศนคติคุณภาพอันพึงประสงค์

กิจกรรมมิใช่เนื้อหาสาระของวิชาต่อเนื่องในระดับชั้นต่าง ๆ กิจกรรมเป็นการฝึกปฏิบัติจริงลงในระยะสั้น ๆ จะจัดกิจกรรมใดในชั้นใดก็ได้ กิจกรรมจึงมิใช่การสอนเนื้อหาและการวัดความรู้ แต่เป็นงานของโรงเรียนที่จะต้องปลูกฝังนิสัยอันพึงประสงค์ให้นักเรียนและเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถ ความถนัดตามธรรมชาติ โรงเรียนจะไดสนับสนุนส่งเสริมลักษณะอันดีเหล่านี้ โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 จึงกำหนดให้นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกภาคเรียน และจะต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 80% ของเวลาเพิ่มเพื่อสร้างคุณสมบัติดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. :

ในส่วนของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 นั้น ก็ได้กล่าวไว้ว่า "โรงเรียนต้องจัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ และเสริมสร้างอุปนิสัยอันดีงามของนักเรียน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 คาบ ทุกภาคเรียนปกติ โดยจัดตามคู่มือการจัดกิจกรรมระดับประถมและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2520 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พุทธศักราช 2521" และฉบับแก้ไข (ครั้งที่ 3) พุทธศักราช 2526 ในเกณฑ์การจบหลักสูตร ก็ได้กล่าวไว้ในข้อ 7.4 ว่า "นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งกำหนดเวลาไว้สัปดาห์ละ 1 คาบ ทุกภาคเรียนปกติตลอด 3 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาที่กำหนดไว้" (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. : 33)

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

ตามพจนานุกรมของกูก (Good, 1973 : 9) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสมัครใจเข้าร่วมดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์ และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานการศึกษา
2. จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความสามารถ รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของนักเรียน เพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. จัดขึ้นโดยไม่กำหนดให้มีหน่วยกิตหรือคะแนนและสิทธิที่ได้จะไม่ถือว่าเป็นสำเร็จการศึกษา
4. มีบรรยากาศเป็นกันเองยิ่งกว่าในโรงเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "กิจกรรม" คือ การทำงานและการกระทำทุกอย่างในโรงเรียน กิจกรรมอาจอยู่ในหลักสูตรหรือนอกหลักสูตรก็ได้ ถ้ากิจกรรมใดจัดไว้ในหลักสูตร มัคงับว่าต้องเรียน ต้องทำ เรียกว่า กิจกรรมในหลักสูตร กิจกรรมใดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือมิได้บังคับว่าต้อง

เรียน แต่บุคคลในโรงเรียนร่วมกันจัดให้มีขึ้น โดยมุ่งให้เป็นสิ่งส่งเสริมการเรียนในชั้น
 ให้มีผลดีกว่าเดิม เรียกว่ากิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรมพิเศษ พันธ์ หันนาคินท์
 (2513 : 159) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้กำหนดขึ้นเพื่อทเรียน
 และ สมบูรณ์ ทิมทิมไทย (2522 : 27-28) ได้หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือ
 เสริมหลักสูตรทั้งหลายที่จัดขึ้น โดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วม และดำเนินการเองทั้ง
 ในและนอกโรงเรียน โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากโรงเรียนไม่มีการให้หน่วยกิต
 หรือคะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา ส่วน
 ประกิจรุ้ ชาวเจริญ (2520 : 161) ได้ให้ความหมายว่า เป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้น
 นอกห้องเรียน จัดอย่างไม่เป็นทางการนัก นักเรียนมีส่วนร่วม และเป็นผู้จัดเอง ครูเป็น
 เพียงผู้แนะนำ ไม่ใช่เป็นการเรียนการสอนอย่างปกติ ซึ่งคล้ายกับของ กวินน์ (Gwynn,
 1974 : 159) ซึ่งสรุปความหมายของกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง
 กิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียน ภายใต้การควบคุมของแผนกแนะแนวของโรงเรียนหรือ
 แผนกอื่น ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมในห้องเรียน ส่วน กอ สวัสดิภาพิธิชัย (2497 :
 125-127) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนว่า หมายถึงบรรดากิจกรรมทั้งหลาย
 ทั้งหมดที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เพื่อความเจริญของนักเรียน เช่น กีฬา คณิตศาสตร์ ละคร
 ทัศนศึกษา นิทรรศการ สภานักเรียน ชุมนุมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีนักการศึกษาทั้งของต่างประเทศและของไทยอีก
 หลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้อีกมากมาย ซึ่งก็ให้ความหมาย
 ไว้คล้ายคลึงกัน จึงขอสรุปความหมายของกิจกรรมนักเรียนว่า เป็นการจัดหลักสูตรพิเศษ
 หรือกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อรวมประสบการณ์ที่นอกเหนือจากการจัดหลักสูตรภายในโรงเรียน
 เช่น ประสบการณ์การทำงาน ประสบการณ์นอกห้องเรียน ประสบการณ์การเข้าค่ายพักแรม
 โครงการประชุม การเล่นและแข่งขันกีฬาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน การจัดสภา-
 นักเรียนและกิจกรรมอื่น ๆ ภายใต้การแนะแนวของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียน
 ในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเพื่อสนองความสนใจ ตลอดจนเพื่อส่งเสริมพัฒนา
 บุคลิกภาพ รวมทั้งอุปนิสัยของนักเรียนให้เหมาะสมกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลของอาศัยกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ และกิจกรรมทั้งหลายทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรทั้งสิ้น นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของกิจกรรมไว้ว่า กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง คือทำให้เด็กมีโอกาสทำงานตามความสนใจและพัฒนาความสนใจให้สนใจในสิ่งใหม่ สนองให้เป็นผล เมื่อเด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตาม ได้ฝึกทักษะจากการทำงานร่วมกัน กิจกรรมช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณค่าน่าสนใจ เพิ่มความรู้ให้บุคคลและหมู่คณะได้ ตามความสนใจ กิจกรรมช่วยในค่านิยมบริหารได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูกับนักเรียน ลดปัญหาการใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์ และใช้กำลังกายไปในทางก่อให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนและสังคม เช่น ในค่านิยมปกครองตนเอง การพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนได้อีกด้วย การจัดนิทรรศการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญ หรือกิจกรรมหนังสือพิมพ์ จะเป็นเครื่องมือทำให้ชุมชนได้รู้จักโรงเรียนเป็นอย่างดี

ในต่างประเทศได้มีผู้วิจัยพบว่า เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมที่ช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนสูง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่านหนังสือ ศิลปสังคม ในขณะที่เดียวกันเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคู่มือทัศน ร้องเพลง และเล่นเกมต่าง ๆ (Humphy, 1959 : 125-135) อ้างถึง ใน บุทธิ ลิมอรุณ, 2526 : 30-31)

จากการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ของ นิทยา เปลื้องบุช (2519 : 74-79) จากอาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลพบว่า ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่ากิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะกิจกรรมมีประโยชน์ต่อนักเรียนในค่านิยมส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ ช่วยแก้ปัญหาคงการปกครอง ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้ค้นพบความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตน สามารถแก้ปัญหาของตนเอง และช่วยสังคมได้ด้วย สร้างความเป็นผู้นำและผู้ตาม มีความเชื่อมั่นในตนเอง

และช่วยสังคมได้ด้วย สร้างความเป็นผู้นำและผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เป็นการเตรียมเด็กออกไปเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างรอบรู้อย่างรอบรู้ชาวไทย ช่วยให้เด็กรักและผูกพันกับโรงเรียนและในความคิดเห็นของเด็กนักเรียนเห็นว่า สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วย

(2519 : 74-79)

ประเภทของกิจกรรมนักเรียน

มีผู้แบ่งประเภทของกิจกรรมนักเรียนไว้หลายแบบด้วยกัน เช่น สมจิต ชนสุกาญจน์ (2498 : 7-8) กล่าวว่า "กิจกรรมนักเรียนมีสี่ประเภท คือ กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านบริการ และกิจกรรมด้านสังคม สันทนาการ" ส่วนสุชาติ ติรวัด (2511 : 12-13, 42-43) ได้แบ่งกิจกรรมตามวัตถุประสงค์โดยสรุปมีสามประเภทคือ "กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังคุณธรรมคุณวิชาให้เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติแห่งพลเมืองดี กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมวิชาการ และกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของนักเรียน" ปราโมทย์ แก้วคล้าย (2519 : 19-22) กล่าวถึง กิจกรรมนักเรียนว่าประกอบด้วย "การจัดงานฉลองและรื่นเริงในโอกาสต่าง ๆ การทัศนศึกษา หรือการพักผ่อน การแข่งขันกรีฑาของนักเรียน การร่วมพิธีทางศาสนา การจัดวันเข้าค่ายประโยชน์ และการจัดวันตลาดนัดนักเรียน" แท้วจิตร (ธีระกุล) วรุตยวงกุล (2520 : 56) จำแนกกิจกรรมนักเรียนเป็นสองประเภทคือ "กิจกรรมภายในโรงเรียน ได้แก่ ชุมนุมต่าง ๆ สถานักเรียนและการประชุมอภิปรายต่าง ๆ ในโรงเรียนอีกประเภทคือ กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ การทัศนศึกษา การเรียนชุมนุม การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น" ในหลักสูตรและคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 2-3, 2526 : 268) ได้แบ่งกิจกรรมนักเรียนออกเป็น 10 ประเภทด้วยกัน ประกอบด้วย

1. กิจกรรมลูกเสือ หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ หรือกิจกรรมรักษาดินแดน
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร

ซึ่งในแต่ละประเภทโรงเรียนอาจจัดเป็นกิจกรรมย่อย ๆ ได้อีกหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสุนทรภู่ อาจแยกเป็นชุมนุมยุวกาลิกรในระดับประถมหรือชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทยในระดับมัธยมศึกษา หรือชุมนุมสุนทรภู่ เป็นต้น

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน

สำหรับจุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น มีผู้ให้ข้อเสนอแนะและกล่าวไว้ดังนี้

เฟรดคเคอริค (Frederick 1959 : 51-52) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นการเตรียมตัวนักเรียนสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตัวเอง
3. เพื่อให้รู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
5. เพื่อให้สำนึกในการปฏิบัติตาม กฎ ข้อบังคับ และระเบียบแบบแผนต่าง ๆ
6. เพื่อพัฒนาความสามารถพิเศษของนักเรียน
7. เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา
8. เพื่อพัฒนาความสามัคคีในโรงเรียน

ส่วน ประภาศ (Prakash 1969 : 113) สรุปว่า กิจกรรมนักเรียนทั้งหลายนั้น มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ 2 ประการ คือ "เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคล กับเพื่อส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบให้สูงขึ้นและเป็นพลเมืองที่มีประโยชน์ในอนาคต" ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปให้เห็นเป็นข้อใหญ่ ๆ

ได้ว่า วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน มุ่งจะกระทำสิ่ง 3 ประการ คือ เพื่อ
ตัวของนักเรียนเอง เพื่อสถาบันการศึกษา และเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับสังคม จาก
คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกำหนดจุดประสงค์การจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ 11 ข้อ คือ

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของ
กฎหมาย

อันถึงความซำซึ้งในคุณค่า ค่างงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรม
อันดีงามของชาติไทย

6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจและให้รู้จักใช้เวลาให้เป็น

ประโยชน์

9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ

2524 : 110)

จุดประสงค์ทั้ง 11 ข้อนี้ควรถือว่าเป็นจุดประสงค์หลักหรือจุดประสงค์ขั้นสุดท้าย
ในการจัดกิจกรรมนักเรียนทุกประเภท เมื่อพิจารณาจุดประสงค์ทั้ง 11 ข้อ จะมีเพียงข้อ
เดียวเท่านั้นคือข้อที่ 11 ที่น่าจะกล่าวว่าเป็นการส่งเสริมงานวิชาการในหลักสูตร แต่
จุดประสงค์ส่วนใหญ่ของการมุ่งเน้นพัฒนาลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีงาม มุ่งเน้นใน
ด้านคุณภาพของมนุษย์ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ในสังคมไทยให้มี
เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ดังนั้นในการจัดกิจกรรมใด ๆ โรงเรียนต้องพยายามให้บรรลุถึง
วัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใด
อย่างหนึ่งด้วยความสนใจอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในด้าน

เนื้อหาสาระควบคู่กันไปด้วย แต่ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้ต้องถือว่าเป็นจุดประสงค์รองหรือเป็น
 ผลพลอยได้ เท่านั้น เช่น สมาชิกชุมนุมฟุตบอล ก็ควรเล่นกีฬาฟุตบอลเป็น มีความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือกติกาการเล่นและการแข่งขัน หักยะหรือความรู้ที่ไ้
 รับนี้ เป็นจุดประสงค์รอง ส่วนจุดประสงค์ที่แท้จริงที่นักเรียนควรได้จากชุมนุมฟุตบอล
 คือความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความกล้าหาญ เสียสละ สามัคคี มีระเบียบวินัย เป็นคน
 ซึ่งมีลักษณะนามธรรม และไม่สามารถประเมินผล ใ้เห็นที่เห็นใ้ของอาศัยวิธีการศึกษตาม
 สังเกตพฤติกรรมในระยะยาว (กรมสามัญศึกษา 2526 : 6-7)

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมนักเรียนมีคุณค่าและมีประโยชน์มาก "เพราะกิจกรรมนักเรียนช่วย
 ค้นหาและส่งเสริมความสามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยผ่อนคลายความเครียด
 ประจำวัน" (อนันต์ รอกแจ่ม, 2512 : 22) "และส่งเสริมความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบ
 ความสามัคคี และความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ปฏิบัตยังความเป็นอยู่
 แบบประชาธิปไตย ตามความมุ่งหมายของการศึกษาแผนปัจจุบัน ทั้งยังเป็นการส่งเสริม
 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์" (ละเมียด ลิมอักษร 2514 : 149-151)
 และ "ช่วยสร้างชื่อเสียงใ้แก่โรงเรียน" (วรวิทย์ วคินสรากร, 2512 : 206)
 "ช่วยใ้ให้นักเรียนเรียนรู้ใ้โดยการกระทำและเปิดโอกาสใ้ให้นักเรียนแสดงความสามารถ
 ของตนเอง" (ภิญโญ สาทร, 2519 : 208) ส่วน พันธ์ หันนาคินทร์ (2521 :
 173) มีความเห็นตรงกับมิลเลอร์และคณะ (Miller and others, 1956 : 11-19)
 ว่า กิจกรรมนักเรียนนอกจากจะมีประโยชน์ต่อนักเรียนเองแล้ว ยังช่วยเสริมสร้าง
 หลักสูตรใ้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยใ้ในการบริหาร โรงเรียนและพัฒนาชุมชนด้วย

จูโร ลียากาศ (2526 : 2) ไ้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมแต่ละ
 ประเภทใ้ในการพัฒนาลักษณะนิสัยของเด็ก ไ้ใ้ในการสัมมนาครูหัวหน้าหมวดกิจกรรม
 โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดส่วนกลาง ของกรมสามัญศึกษา ซึ่งก็สอดคล้องกับที่หน่วย-
 ศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา (2526 : 61-62) ไ้กล่าวไว้ โดยแยกเป็นประเภท
 กิจกรรมว่า

1. กิจกรรมลูกเสือ หรือกิจกรรมยุวอาสา หรือกิจกรรมเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ หรือกิจกรรมรักษากินแค่น ให้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาลักษณะนิสัยรักความมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต เห็นอกเห็นใจผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม และยึดมั่นในคำปฏิญาณและกฎของมัคฉิม
2. กิจกรรมศาสนา ให้ประโยชน์ในด้านการสร้างความศรัทธาในคำสั่งสอนของศาสนาด้วยกฎวิเคราะหฺ์เหตุผล และเชื่อในประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม พร้อมทั้งปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีของสังคม
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ให้ประโยชน์ในด้านการปฏิบัติตนถูกต้องตามวัฒนธรรมไทย เพราะรักคุณค่าและเกิดศรัทธาประเพณีไทยจากแก่นแท้ของประเพณีสืบทอดประเพณีและช่วยส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีให้เปลี่ยนแปลงเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและภาวะของสังคม
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร (กิจกรรม ช.ก.ท.) ช่วยให้มีศรัทธาในอาชีพเกษตร มีความขยันอดทน นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาปรับปรุงพัฒนางานในอาชีพ เพื่อเพิ่มผลผลิต ยินดีเผยแพร่ความรู้ให้กับคนในอาชีพเกี่ยวกับปฏิบัติคาม
5. กิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน ช่วยให้คำเป็นการปฏิบัติและศรัทธาในการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ประสงค์ร่วมกัน อันเป็นพื้นฐานแห่งความเชื่อถือ และความซื่อสัตย์สุจริต
6. กิจกรรมการุโฆทองสมุทร ช่วยให้มี ความกระตือรือร้นสนใจ และชอบการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และเอื้อเฟื้อที่จะเผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ
7. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย ช่วยให้มี ความซาบซึ้งเห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาในสินค้าไทย ในการดำรงชีวิตประจำวันมากกว่าสินค้าต่างชาติ
8. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดลอม ช่วยให้เกิดศรัทธา เห็นคุณค่าในการดำรงรักษาศิลปกรรมและสิ่งแวดลอมเพื่อชีวิตโดยส่วนรวม และเป็นมรดกตกทอดถึงอนุชนรุ่นต่อไป
9. กิจกรรมทัศนศึกษา ช่วยให้มี ความกระตือรือร้นของงานบริการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และชอบศึกษาคนควาคานการทองเที่ยว
10. กิจกรรมนันทนาการ (กีฬา กนตรี งูานอกิเรก) ช่วยให้เกิดความนิยมชมชอบความสนุกสนานสามัคคีมีใจเป็นนักกีฬา และรวมกลุ่มโดยเคารพในกฎ กติกา ที่กำหนดร่วมกัน

11. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร (ชุมนุมต่าง ๆ) ช่วยส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ ประเมิน โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ

12. กิจกรรมคณะกรรมการสถานักเรียน ช่วยส่งเสริมและฝึกการทำงานในระบบประชาธิปไตย ตามสิทธิและหน้าที่ โดยต้องชี้ให้เห็นว่าคณะกรรมการนักเรียน หน่วยงานเฉพาะกิจกรรมของนักเรียนเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน งานงบประมาณงานทางราชการและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ

ฮัมฟรีย์ (Humphrey, 1976 : 125-135) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็ก จากครูและผู้ปกครองกิจกรรมที่นิยมกัน ได้แก่ กิจกรรมด้านสังคม การท่องเที่ยว ทางด้านศิลปะ การช่วยทำงานบ้าน การร้องเพลง การฝีมือ และงานอดิเรกอื่น ๆ ผู้ปกครองมีความเห็นว่า เด็กของพวกเขามีความสนใจในกิจกรรมนอกโรงเรียนมาก เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงใช้เวลาค่อนข้างมากเข้าร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมการอ่านหนังสือ ศิลปะสังคม ส่วนเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มักจะใช้เวลาว่างดูโทรทัศน์และร้องเพลง นอกจากนั้น เจนสัน (Jenson, 1959 : 70-71) ยังได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบปัญหาของนักศึกษาที่เรียนดี กับนักศึกษาที่เรียนอ่อน กลุ่มตัวอย่างที่ทำมีจำนวน 458 คน เป็นนักศึกษารุ่นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง ในภาคเรียนปีการศึกษา 1955-1956 โดยแบ่งตัวอย่างออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสามารถทางสติปัญญา ผลวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเรียนต่ำเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและวิชาการน้อยกว่านักศึกษาที่เรียนดีในประเทศญี่ปุ่นได้มีผู้ศึกษาคือ สกิลแมน (Skillman, 1959 : 1958) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียน กับผลสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนมัธยมในญี่ปุ่นพบว่า

1. ผลสำเร็จทางการศึกษาของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนสูงกว่าผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น ห้าเปอร์เซ็นต์

2. กิจกรรมนอกห้องเรียนซึ่งมีนัยสำคัญ คือ สถานักเรียนและกรรมการชั้นเรียน ชุมนุมทางการศึกษา ชุมนุมหนังสือพิมพ์ ละคร คนตรี และชุมนุมผู้สนใจพิเศษต่าง ๆ

3. ผลทางการศึกษาของนักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนอย่างมีจุดมุ่งหมายว่าจะช่วยให้การเรียนดีขึ้น กับผลทางการศึกษาของนักเรียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายแต่ก่อนนั้น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. คะแนนของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนจะสูงกว่าคะแนนของผู้ที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม แต่มีความแตกต่างกันในคะแนนเฉลี่ยอย่างไม่มีนัยสำคัญในระดับห้าเปอร์เซ็นต์

หลักการจัดกิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน

หลักการ เป็นทิศทางหรือแนวทางในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุถึงจุดหมายที่วางไว้ สำหรับหลักการจัดกิจกรรมและกิจกรรมนักเรียนให้โดยลัดตินั้น มีผู้กล่าวไว้หลายทัศนะด้วยกัน พันธ์ หันนาคินทร์ (2512 : 159-162) และ เชื้อ สาริมาณ (2513 : 112-113) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมนักเรียน สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนไว้อย่างสอดคล้องกับของแมคคาวน์ (McKown, 1952 : 17-24) พอสรุปได้ดังนี้ นักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต้องอยู่ในโรงเรียนนั้น โรงเรียนจะแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมทุกคน การสมัครเป็นสมาชิกและการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นแบบประชาธิปไตย การบริการนักเรียนต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับการจัดกิจกรรม นักเรียนไม่ควรขาดเรียนเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมนักเรียนควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงงานปกติของครู ครูควรเป็นผู้แนะนำมากกว่าสั่งการ กิจกรรมนักเรียนควรเริ่มโครงการเล็ก ๆ ก่อนจึงจะค่อย ๆ ขยายเป็นกิจกรรมใหญ่ ในการจัดกิจกรรมควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรมีการจัดเตรียมอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกไว้ให้พร้อม และในการจัดกิจกรรมควรมีการจัดบันทึกผล งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมควรแบ่งสรรอย่างยุติธรรม และเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัย ควรถือว่ากิจกรรมทุกประเภทเท่าเทียมกันหมด

นอกจากนี้ จูโร ลียากาส (2526 : 8) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. ในการจัดกิจกรรมนั้น ควรให้เด็กเลือกเข้ากิจกรรมตามความถนัด ความสนใจไม่เป็นการบังคับ
2. ไม่ควรนำคะแนนมาใช้ในการจัดกิจกรรม หรือนำมาเป็นสิ่งขั้วยุ ควรนำสิ่งอื่น ซึ่งมีอิสระแนะนำเป็นสิ่งเรา เพราะการศึกษาเล่าเรียนในปัจจุบันมิใช่เป็นการเรียนเพื่อเอาคะแนน แต่เป็นการเรียนเพื่ออนาคต เพื่อการดำรงชีวิต กิจกรรมก็เช่นเดียวกัน เราเข้าร่วมกิจกรรมให้เกิดคุณค่า เกิดประโยชน์ตนเอง พัฒนาตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่รวมในสังคมได้
3. การจัดกิจกรรมนักเรียนควรเป็นเรื่องของนักเรียนจริง ๆ เป็นลักษณะแบบ Student Center คือให้เด็กจัดการเอง วางแผนเอง ทรัพยากรที่เด็กยังมีไม่สามารถดำเนินการได้เอง ครูจึงจำเป็นต้องเป็นที่ปรึกษา คอยชี้แนะให้คำแนะนำช่วยเหลือให้เด็กอยู่ในกรอบ ประเพณี และระเบียบ ไม่ออกนอกกรอบนอกทาง การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ครูจึงมิใช่เป็นผู้ดำเนินการ เปรียบเสมือนครูเป็นผู้กำกับการแสดง และมีนักเรียนเป็นตัวแสดง
4. การจัดกิจกรรมทุกประเภท ต้องมีกติกา มีระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนดำเนินการโดยขาดถูกต้อง

ดูฮาน (Doohan, 1969 : 2146) ได้ศึกษาโปรแกรมกิจกรรมของโรงเรียนมัธยมสี่แห่ง ในรัฐเมน เพื่อศึกษาปัญหา และการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นลักษณะของแต่ละโรงเรียนและชุมชน โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ทอมแบบสอบถามปัญหาที่พบคือ การจัดลำดับหลังจากเลิกกิจกรรม การติดต่อกันระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานของชุมชน ภาวะพิเศษทางบ้าน ทำให้เกิดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น การสอนตามหลักสูตรอย่างเคร่งครัด ทำให้นักเรียนจำนวนมาก ถูกตัดสิทธิ์ การเข้าร่วมกิจกรรมจากการสำรวจพบว่าความเห็นของนักเรียน 42 เปอร์เซ็นต์ จากนักเรียน 799 คน กล่าวถึงการจำกัดสิทธิ์ทำให้ใช้เวลาว่างหมดไปโดยเปล่าประโยชน์ ครูใหญ่สามคน เห็นความสำคัญของปัญหาเหล่านี้ และได้ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น โดยจัดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมให้มากขึ้น โดยการจับนอกและในเวลาเรียน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเวลา

ต่อมา บาร์โทส (Bartos, 1973 : 3249) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการให้นักศึกษาครูได้มีประสบการณ์นอกสถานที่กับประสบการณ์ในชั้นเรียนวิชาการศึกษา ใน West Virginia University โดยสุ่มตัวอย่างจากนักศึกษา 487 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นสี่กลุ่ม พบว่าความเจริญงอกงามเป็นไปได้ในทางบวก

มากที่สุด เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกฝนทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติพร้อมกันไป นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมต่าง ๆ อาจจะมีเริ่มได้ตั้งแต่ระยะแรกในการฝึกฝน นักเรียนที่มุ่งเป็นครู ซึ่งจะทำให้ก้าวหน้าขึ้น หากจัดให้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน และในการจัดโปรแกรมจะต้องจัดให้ต่อเนื่องกันตลอดระยะเวลาที่ฝึกฝนนักเรียนครู โดยให้นักเรียนแต่ละคนมีโอกาสได้รับประสบการณ์ เพื่อนำทฤษฎีไปปฏิบัติได้

งานวิจัยที่น่าสนใจอีกงานหนึ่ง คือ งานวิจัยของ เบรานิส (Beranis, 1974 : 1892-A) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมระหว่างปีภาคเรียนว่า ทำให้ทัศนคติของเด็กที่มีต่อชีวิตและชนวนชาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษระหว่างปีภาคเรียนมีความต้องการที่จะไปทั้งแคมป์หรือเดินทางท่องเที่ยว โดยให้สมัครสมัครเข้าร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนั้นยังพบว่า นักเรียนเหล่านั้นมีทัศนคติต่อกฎกาต่าง ๆ ที่เข้มงวด และนักเรียนเองก็เชื่อว่าเขาสามารถจำและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเรียนรู้ในโรงเรียนและในห้องเรียนได้มากขึ้น แต่ทัศนคติเหล่านี้จะไม่ปรากฏกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นระหว่างปีภาคเรียนนี้เลย

ผลจากการศึกษาหลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้อย่างสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมที่กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 3) ได้กำหนดว่าต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ เป็นการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้มีระเบียบวินัยในตนเอง และความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู ทั้งต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการในทุก ๆ กิจกรรมต้องมีครูอาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในคุณสมบัติของหัวหน้าสถานศึกษา รวมทั้งการจัดกิจกรรมเลือกใด ๆ ด้วย ส่วนการควบคุมเรื่องการจ่ายเงินให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัค เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ ถ้ากิจกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมให้หัวหน้าสถานศึกษาลังยกเลิกได้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมนักเรียน

ในการจัดดำเนินการของงานใด ๆ ก็ตามจำเป็นต้องมีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นขั้นตอนตามลำดับก่อนหลัง การจัดกิจกรรมนักเรียนก็เช่นเดียวกันในเรื่องนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 (ม.ป.ป. : 5) ได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2526 : 18-21) โดยได้กำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมตามระบบ ในลักษณะของการปฏิบัติสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เอาไว้ตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดระเบียบการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งเป็นงานที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ และควรมอบให้หัวหน้าหมวดกิจกรรมวางระเบียบการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยกำหนดขอบังคับให้ครอบคลุมการจัดกิจกรรมทุกประเภท

ขั้นที่ 2 สรรวจความพร้อมของโรงเรียนในเรื่องครูที่ปรึกษาสถานที่ อุปกรณ์และการเงิน งานนี้ผู้บริหารต้องเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมอบให้หัวหน้าหมวดกิจกรรมทำการสำรวจความถนัด ความสนใจของครู อาจารย์ เพื่อเสนอแต่งตั้งเป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ทักสินใจเลือกเปิดกิจกรรมตามความพร้อมของโรงเรียน งานนี้ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการประชุมคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติจากบคลากร เพื่อเป็นแนวทางอนุมัติให้เปิดกิจกรรม และชุมนุมต่าง ๆ ใด

ขั้นที่ 4 รายงานให้เจ้าสังกัดทราบ ผู้บริหารต้องรับผิดชอบและมอบหมายให้หัวหน้าหมวดกิจกรรมรวบรวมขอมูลที่อนุมัติให้เปิดกิจกรรมต่าง ๆ มอบให้ฝ่ายธุรการทำเรื่องรายงานเจ้าสังกัด โดยโรงเรียนสังกัดส่วนกลาง รายงานกรมเจ้าสังกัด และโรงเรียนสังกัดส่วนภูมิภาครายงานจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่

ขั้นที่ 5 จัดทำข้อมบังคับของแต่ละกิจกรรม งานนี้เป็นความรับผิดชอบโดยตรงของครูที่ปรึกษากิจกรรม โดยหัวหน้าหมวดกิจกรรม ดำเนินการประชุมคณะกรรมการปรึกษาหารือต่าง ๆ เพื่อชี้แจงการหาระเบียบข้อมบังคับของแต่ละกิจกรรม โดยให้สอดคล้องกับระเบียบการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

ขั้นที่ 6 ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจความมุ่งหมายและแนวการจัดกิจกรรมแต่ละประเภท โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบที่จะกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมให้นักเรียนใดเขาใจว่า ถ้านักเรียนใดเขาเข้าร่วมกิจกรรมนั้นแล้วจะได

ประโยชน์ และประสพการณ์อะไรบ้าง ซึ่งงานนี้อาจต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ของ โรงเรียนควย

ขั้นที่ 7 การดำเนินการรับสมัครสมาชิก ผู้รับผิดชอบ คือ ครูหัวหน้าหมวดกิจกรรม ร่วมกับครูที่ปรึกษาออกแบบใบสมัครเข้าร่วมกิจกรรม โดยการมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนชื่อ ชั้น อายุ เพศ ที่อยู่ ชื่อผู้ปกครอง กิจกรรมที่นักเรียนสนใจ ควรเปิดโอกาสให้เลือกกิจกรรมประมาณ 3 ประเภท โดยเรียงลำดับตามความสนใจ และความถนัดของนักเรียน พร้อมทั้งการลงชื่อผู้สมัครควย

ขั้นที่ 8 จัดประชุมปฐมนิเทศแก่สมาชิกที่ร่วมชุมนุมเดียวกันเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรม หลักมนุษยสัมพันธ์ หลักการทำงานร่วมกัน บทบาทสมาชิกและกรรมการ วิธีดำเนินการประชุม การวางแผนและการเขียนโครงการ โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบควยการพบนักเรียนในชุมนุมที่รับผิดชอบ ทำการปฐมนิเทศ แนะนำสมาชิกให้รู้จักกัน อธิบายวิธีการทำงาน บทบาทของครู บทบาทของสมาชิก ให้ความร่วมมือและต้องทำอะไรให้กลมบาง

ขั้นที่ 9 ดำเนินการเลือกคณะกรรมการของแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละชุมนุมผู้ที่ได้รับนิคมขมในการดำเนินการ คือ นักเรียนภายใต้คำแนะนำของครูที่ปรึกษา โดยครูที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นประธานชั่วคราว เพื่อให้นักเรียนเลือกประธาน รองประธาน และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีลักษณะ เป็นเรื่องของนักเรียนโดยตรง

ขั้นที่ 10 ประชุมวางแผนและกำหนดงานที่จะทำในแต่ละภาคเรียน และการมอบหมายงานให้กลุ่มสมาชิกรับผิดชอบการดำเนินการ (ทั้งนี้ให้คำนึงถึงการประสานสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนควย) งานขั้นนี้ให้นักเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้ให้คำแนะนำ ประธานชุมนุมทำหน้าที่ประธานในการประชุม สมาชิก เพื่อวางแผนการทำงานของชุมนุม ควยการให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นว่าสนใจจะทำกิจกรรม หรือทำงานย่อยอะไรบ้าง โดยอาศัยหลักการทำงานแบบประชาธิปไตย และแบ่งงานให้ช่วยกันรับผิดชอบ

ขั้นที่ 11 การดำเนินงาน การแสดงผลงาน ผู้รับผิดชอบคือนักเรียนทั้งที่เป็นคณะกรรมการและสมาชิกของแต่ละชุมนุม ซึ่งใ้ครูรับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษา เริ่มตั้งแต่การเตรียมงาน จนถึงวันแสดงผลงานซึ่งออกมาในรูปแบบของนิทรรศการ การประกวด การแสดง และการทัศนศึกษา เป็นต้น

ขั้นที่ 12 การประเมินผลงาน นักเรียนทุกคนจะประเมินผลงานของตนเอง โดยครูที่ปรึกษาจัดทำแบบประเมินผลทุกโครงการและทุกชั้นตอนที่นักเรียนทำกิจกรรม

โดยดูจากแผนประเมินผลที่หน่วยศึกษานิเทศก์และศึกษานิเทศก์ฝ่ายกิจกรรม เสนอแนะไว้

ขั้นที่ 13 การประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนตามระเบียบการประเมินผลการเรียน โดยครูที่ปรึกษาจะเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 80% ของเวลาสำหรับการจัดกิจกรรมทั้งหมด พร้อมทั้งประเมินการพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียนด้วย

ขั้นที่ 14 รวบรวมการประเมินผล การเข้าร่วมกิจกรรมสรุปเสนอผู้บริหารและส่งผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน โดยครูหัวหน้าหมวดกิจกรรมเป็นผู้รับผิดชอบ ในการรวบรวมผลการประเมิน การจัดกิจกรรมแต่ละประเภทจากครูที่ปรึกษานำมาสรุปเสนอผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อตัดสินใจและอนุมัติผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน แล้วจึงรวบรวมผลการประเมินนี้ส่งให้ฝ่ายทะเบียนวัดผลของโรงเรียน

ขั้นที่ 15 ประเมินพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมด้วยตนเอง จากการสังเกตและจากแบบประเมินผลที่หน่วยศึกษานิเทศก์เสนอไว้

การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน

งานกิจกรรมนักเรียนแต่เดิมมา เป็นงานที่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะนักเรียนที่สนใจกลุ่มหนึ่ง หรือมีเดะนั้นก็จำกัดอยู่เฉพาะกิจกรรมบางประเภทที่กำหนดรูปแบบไว้ชัดเจน แก่ทนาย โครงสร้างหลักสูตร พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2524 โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรและสนองความสนใจของนักเรียนทุกคนด้วย กิจกรรมนักเรียนจึงเป็นงานที่ต้องการทั้งคุณภาพและปริมาณ ดังนั้น งานกิจกรรมนักเรียนในปัจจุบันนี้ จึงมีขอบข่ายกว้างขวางมาก จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ทั้งกำลังความคิด กำลังคน สถานที่และงบประมาณในการจัดระบบงานให้เป็นเอกภาพ มีแนวการดำเนินงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความต่อเนื่องและประสานสัมพันธ์ของผู้ร่วมงานทั้งในแนวตั้งและแนวนอน นับตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ที่ได้รับมอบหมาย หัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูที่ปรึกษากิจกรรม ซึ่งต้องร่วมมือกัน อย่างไม่ถือคติตามขบพหามาและหน้าที่ที่ควรกำหนดไว้ให้ชัดเจน

การบริหารงานกิจกรรมนั้น ผู้บริหารต้องรู้หลักเกณฑ์การบริหารงานว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง และต้องบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 (ม.ป.ป. : 6-13) และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2526 : 14-17) ได้เสนอไว้ดังจะนำมากล่าวเป็นลำดับดังนี้

1. ท้องวางแผนและทำโครงการ การวางแผนนี้อาจจะมีการวางแผนระยะยาว 3 ปี มีการวางแผนละเอียดขึ้นในแต่ละปีการศึกษา แต่ละภาคเรียน และแผนรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม หัวหน้าหมวดกิจกรรมและคณะควรจัดทำโดยการหารือ และยอมรับของผู้บริหาร โรงเรียน

2. มีการจัดระบบงานหรือรูปองค์การตามระบบงาน หัวหน้าหมวดกิจกรรมจะต้องรู้ว่าสายบริหารงานกิจกรรมเป็นอย่างไร ขึ้นแก่ใคร มีประสานงานกับใคร ควรมีการรวมการบริหารกิจกรรมหรือเค้กมีส่วนร่วมหรือไม่อย่างไร ซึ่งการจัดระบบงานควรเป็นไปตามความต้องการของผู้ปฏิบัติผู้เกี่ยวข้อง และต้องมีการปรับปรุงระบบอยู่เสมอให้เหมาะสมกับสภาพ และที่ปิ้งขึ้น

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดระบบงานก็คือ การกำหนดคชขยช่ายหน้าทีที่จัดเจนและในบางส่วนอาจจะต้องมีการออกกระเบียบของโรงเรียน มีการออกคำสั่งของโรงเรียน เพื่อรับรองการปฏิบัตินั้น ๆ เรื่องเหล่านี้เป็นหัวหน้าทีของหัวหน้าหมวดกิจกรรมจะต้องคำเป็นกร ซึ่งในเรื่องนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

2.1 งานของผู้บริหาร

1. กำหนดนโยบายของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมให้แน่ชัด
2. กำหนดระเบียบการจัดกิจกรรมนักเรียน
3. วางแผนงานกิจกรรมนักเรียนโดยรวบรวมข้อมูล และศึกษาสภาพความพร้อมของโรงเรียน คำนมคลากร สถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณ
4. ักคสนใจเลือกเปิดกิจกรรมตามความพร้อม
5. รายงานการจัดกิจกรรมนักเรียนประเภทต่าง ๆ และการจัดชุมนุม

- ต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนให้เจ้าสังกัดทราวง
6. สิ่งบกเเล็กหรือระงับกิจกรรม หรือชุมนุมต่าง ๆ ที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่เหมาะสม หรือมีการกระทำที่อาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ
 7. จักระบบงานหรือรูปองค์การของสายบริหารงานกิจกรรม
 8. กำหนดขอชวยหนาที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูกิจกรรมให้ชัดเจน
 9. รวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของทุกฝ่าย เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมและนำไปสู่การปรับปรุงงานต่อไป

2.2 งานของหัวหน้าหมวดกิจกรรม

1. ชวยหัวหน้าสถานศึกษาในการจัดทำแผนงานและโครงการกิจกรรม
2. ร่วมกับครูที่ปรึกษากิจกรรมกำหนดคุณสมบัติของผูจะเลือกเรียนกิจกรรมนั้น ๆ
3. ควบคุมดูแล เพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ
4. จัดทำโครงการงบประมาณรายจ่ายให้หมวดกิจกรรม
5. วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการจัดกิจกรรม เพื่อหาแนวทางปรับปรุงและแก้ไขปัญหานั้น ๆ
6. เป็นที่ปรึกษาของครูกิจกรรมในการดำเนินการจัดกิจกรรม
7. นิเทศการปฏิบัติงาน การใช้วัสดุอุปกรณ์ของครูกิจกรรม
8. จัดหาอุปกรณ์สำหรับใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม
9. ติดต่อประสานงานค่านกิจกรรมกับข้าราชการครูทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา
10. เสนอความเห็นต่อหัวหน้าสถานศึกษาในกรณีที่เห็นควรยกเลิกกิจกรรมบางประเภท
11. ประเมินผลงานการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เสนอต่อหัวหน้าสถานศึกษาทุกปลายภาคเรียน

2.3 งานของครูที่ปรึกษากิจกรรม

1. รับผิดชอบการดำเนินการการจัดกิจกรรม
2. จัดทำระเบียบข้อบังคับของแต่ละกิจกรรม
3. ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจความมุ่งหมายและแนวทางการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม
4. ดำเนินการรับสมัครสมาชิก
5. จัดประชุมปฐมนิเทศแก่สมาชิก
6. ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการ (นักเรียน) จัดทำแผนปฏิบัติการงานและกำหนดโครงการต่าง ๆ ของแต่ละกิจกรรมหรือชุมนุม
7. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
8. ควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรม
9. ปรับปรุงให้สมาชิกได้พัฒนาตามนโยบายของโรงเรียน
10. ช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาและร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกอย่างใกล้ชิด
11. ประสานงานกับครู-อาจารย์ในโรงเรียน ครูที่ปรึกษากิจกรรมกับหัวหน้าหมวดกิจกรรมเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยความราบรื่น
12. ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกทุกครั้งและทุกสิ้นภาคเรียนเพื่อปรับปรุง
13. รายงานการประเมินผลต่อหัวหน้าสถานศึกษา

3. ต้องมีการจัดการที่ดี ในการบริหารทุกอย่าง การจัดการที่ดีผลจึงจะดี ผู้จัดการ หรือหัวหน้างานสำคัญมาก งานกิจกรรมนักเรียนผู้จัดการหมายถึงหัวหน้าหมวดกิจกรรมฉะนั้นหัวหน้าหมวดกิจกรรม คือ กุญแจสำคัญที่จะทำให้การจัดกิจกรรมนักเรียนมีประสิทธิภาพขนาดไหน ถ้าการจัดกิจกรรมมีโครงการหรือกิจกรรมย่อย หัวหน้าโครงการหรือกิจกรรมย่อย จะเป็นผู้จัดการในส่วนย่อย ที่มีความสำคัญต่อกิจกรรมย่อยนั้น ๆ เช่นเดียวกัน

ขั้นการจัดการนี้หมายถึงตัวการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เงิน ระเบียบแบบแผน

วิธีการต่าง ๆ ว่าการทำแต่ละอย่างนั้นมีระเบียบแบบแผนอย่างไร หัวหน้าหมวดจะต้องเป็นที่รวมของระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมด้วย การไปศึกษานอกสถานที่ที่มีขั้นตอนอย่างไร และแต่ละขั้นตอนทำอย่างไร ซึ่งเรื่องการไปนอกสถานที่นี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์มาก เป็นการเปิดหูเปิดตาให้นักเรียนรักบ้านรักเมือง เป็นการให้ประสบการณ์ตรง มีการจัดกันมาก นอกจากเรื่องอำนวยความสะดวก หัวหน้าหมวดวิชายังต้องทำหน้าที่ประสานงานให้เกิดความสะดวกรู้จักเสริมแรง รู้จักการนิเทศงาน และให้คณะให้โทษอยู่ในความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การดำเนินการจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ

4. ต้องมีการประเมินผลงาน ในการดำเนินการทุกอย่างต้องมีการประเมินผล และมีการสรุปผลและมีการแก้ไขปรับปรุงงานที่ปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีกในอนาคต อะไรที่จัดอยู่แล้วก็ปรับปรุงให้มันดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็นการเพิ่มพูนคุณภาพของงานและบุคลากรทั้งครูและนักเรียนที่มีส่วนในการจัดกิจกรรม การประเมินผล อาจต้องมีเครื่องมือเครื่องมือในการประเมิน เช่น แบบสอบถามความรู้สึกร่วมกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้อง แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้ร่วมกิจกรรม แบบรายงานผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นแบบประเมินระหว่างโครงการตามวาระ และแบบประเมินที่ทำเมื่อสิ้นสุดโครงการ หรือหลักสูตรแล้ว ซึ่งผลจากแบบประเมินต่าง ๆ ที่ไต่จะเป็นผลที่ได้จากการวัดที่มีระบบ และนำไปสู่การปรับปรุงงานต่อไปที่ถูกต้องรัดกุมได้

ในปี พ.ศ. 2519 ได้มีการศึกษาเจตคติของอาจารย์ใหญ่ ครู และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นห้าภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในกรุงเทพมหานคร ในภาคเหนือผู้ที่ทำการวิจัยคือ ประภัสสร มโนรัตน์ (2519 : 116-120) ได้สำรวจเจตคติของอาจารย์ใหญ่ ครู และนักเรียนพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม รองลงมาได้แก่ การศึกษากิจกรรมวิชาการ กิจกรรมศิลปะและดนตรี อาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียนส่วนมากทราบถึงประโยชน์และมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมนักเรียน และให้การสนับสนุนพอสมควร การดำเนินงาน มีครูที่ปรึกษาและคณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้ออกแบบงาน เวลาที่จัดกิจกรรมไม่แน่นอน บางโรงเรียนกำหนดไว้ในตารางสอน และบางโรงเรียนมีในวันหยุด ปัญหาที่พบคือ ครูและสมาชิกไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ผู้บริหารไม่สนับสนุนกิจกรรมบางประเภท

บางครั้งนักเรียนไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการวางแผนงานที่ดี เวลาและทุนทรัพย์มีน้อยไม่พอเพียงกับการจัดกิจกรรม นักเรียน มีความต้องการที่จะให้ครูที่ปรึกษาให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารควรสนับสนุนทางการเงิน อุปกรณ์ ตลอดจนการเสนอผลงานที่จัดให้บุคคลภายนอกชม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดควรจัดให้น่าสนใจและมีประโยชน์ด้วย ส่วน อรรถพร เวทยะเวทิน (2519 : 102-117) ได้ทำการวิจัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า อาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียนมีเจตคติ ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน มีความเข้าใจ สนใจ และเห็นความสำคัญของกิจกรรม นักเรียนมากพอสมควร วิธีดำเนินงานส่วนมากจะเป็นในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยครูและนักเรียนร่วมกัน บุคลากร เวลา อุปกรณ์ และสถานที่ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์และการประสานงานระหว่างผู้บริหารครูและนักเรียน

กวินน์ ได้เสนอผลงานวิจัยของเบิร์ต (Gwynn, 1974 : 160 อ้างจาก Birt) ซึ่งได้ทำการศึกษาความเห็นของครูที่มีต่อกิจกรรมนักเรียน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นครู จำนวน 242 คน ในสามเมือง จากโรงเรียนทุกระดับ ผลการวิจัยปรากฏว่าครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและพร้อมที่จะให้การสนับสนุน คณะครูได้ดูแลการจัดกิจกรรม โดยการ เป็นที่ปรึกษาทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยตรงหรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา กิจกรรมที่จัดส่วนมากมีส่วนสัมพันธ์กับวิชาที่สอน ครูมากกว่าหนึ่งในสามของที่ปรึกษากิจกรรมกีฬา เป็นครูพลศึกษา

ในปีเดียวกัน ยีน (Jean, 1974 : 475 A - 5579 A) ได้ทำการสำรวจเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ และความรับผิดชอบของผู้ดูแลโรงเรียนทั่วไปในรัฐคาโรไลนาเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ควบคุมดูแลโรงเรียน 100 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า อายุ เพศ และคุณวุฒิของผู้ดูแลกิจกรรมโรงเรียนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบโรงเรียน ครูมีความต้องการไปเยี่ยมกิจการโรงเรียนอื่น และส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะในโรงเรียน

การประเมินผลการจัดกิจกรรม

การประเมินผลในการจัดกิจกรรมนับว่ามีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าการประเมินผล จะเป็นสิ่งสะท้อนให้ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้รู้ผลการดำเนินงานว่า

สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ และเพื่อเป็นการศึกษาข้อบกพร่องในการดำเนินงานซึ่งควรจะนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ในการดำเนินงานครั้งต่อไป ประเสริฐ วิชารักษ์ (2510 : 43) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประเมินผลกิจกรรมไว้ว่า " เพื่อจะได้รู้ว่ากิจกรรมที่ดำเนินไปนั้นได้รับความสำเร็จเพียงใด หาข้อที่เด่นและเสียหายเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรมต่อไป "และยังกล่าวต่อไปอีกว่า" การประเมินผลอาจทำได้สองระยะคือ ในระหว่างการร่วมกิจกรรมของนักเรียนและภายหลังการร่วมกิจกรรมแล้ว"

วิรัช กฤษมาศ (2513 : 71) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดบริการแนะแนวกิจกรรมเสริมหลักสูตร และสวัสดิการในโรงเรียนและวิทยาลัย ทพโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีพศึกษา พ.ศ. 2508 การดำเนินงานวิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์ครู อาจารย์ และนักเรียนในโรงเรียนที่ทำการศึกษา รวม 25 แห่ง ประกอบด้วย การสังเกตโดยผู้วิจัยเอง ผลการศึกษาที่เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเป็นหน่วยใหญ่รวม ๆ กันไป ไม่ได้แยกเป็นชุมนุม การประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่ได้จัดทำเป็นระบบที่ดี กิจกรรมที่จัดขึ้นส่วนมากคือ คณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬา บันเทิง สมาคม วารสาร บางแห่งมีชุมนุมวิชาการ และชุมนุมวรรณศิลป์ นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนับสนุนและร่วมมือในกิจกรรมเป็นอันดี

ฮาร์โรลด์ (Harold, 1967 : 2782) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาหลักเกณฑ์ที่จะสร้างมโนทัศน์การควบคุมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ถาวรขึ้น วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ประชุมปรึกษากับนักศึกษา คณะครู และผู้บริหารต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ ความคิดเห็นที่บุคคลเหล่านี้แสดงออกในการประชุมปรึกษา ใช้เป็นเครื่องมือในการสังเคราะห์ความคิดเห็น โดยคำนึงถึงการควบคุมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษาเป็นเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน คือ การปลูกฝังพัฒนาการ เรื่องบุคลิกภาพ หุกค่านของนักศึกษา โดยนโยบายค่านการควบคุมและทัศนคติของสถาบัน ควรขึ้นอยู่กับเหตุผลค่านศีลธรรม และภูมิหลังทางการศึกษา ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย เนื่องจากนักศึกษามีความแตกต่างกันค่านวุฒิภาวะ การควบคุมกิจกรรมควรกำหนดขอบเขตไว้กว้าง ๆ และยึด-

หุยมมาก การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษา เป็นเพียงบทบาทอย่างหนึ่ง ในบทบาทหลาย ๆ อย่างที่นักศึกษามีอยู่ มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้การศึกษาก่อสังคม จึงเห็นสมควรที่จะแสดงให้เห็นคุณค่าทางการศึกษาในด้านการวิพากษ์ วิจารณ์การโต้แย้ง และเสรีภาพในการแสดงออก และในประการสุดท้ายมหาวิทยาลัยต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางค่านิยมของนักศึกษาและสังคมด้วย อันจะทำให้การควบคุมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประเมินผลกิจกรรมนักเรียนควรมีวิธีการจัดทำอย่างเป็นระบบ และควรมีวิธีการจัดทำอย่างมีหลักการ และควรมีการประเมินจากบุคคลหลายกลุ่ม เช่น สมาชิกคณะกรรมการดำเนินงาน ครูที่ปรึกษา ครู-อาจารย์ผู้ร่วมงาน และผู้บริหาร-โรงเรียน ซึ่งมีมิลเลอร์และคณะ (Miller and others, 1956 : 11-19) ได้เสนอหลักการประเมินผลกิจกรรมที่สำคัญ 8 ประการ คือ

1. การประเมินผลกิจกรรมนิสิต เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงานของโรงเรียนในด้านคุณภาพ การเรียนการสอน
2. จะต้องประเมินองค์ประกอบทุกเรื่องของกิจกรรมนิสิต
3. บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน
4. การประเมินผลจะต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง ทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน
5. การประเมินผลจะต้องให้เป็นปรนัยมากที่สุด
6. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะต้องนำมาคิดและวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะ
7. ผลการประเมินจะต้องเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการปรับปรุงงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
8. การประเมินผลกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่จะต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาเป็นระยะ ๆ มิใช่ทำเพียงครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2526 : 43-56) ได้เสนอว่าผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรม ควรประกอบด้วย

1. การประเมินผลงานโดยนักเรียน มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้ประเมินพฤติกรรมของตนเองและเพื่อนร่วมงาน

2. การประเมินผลงานโดยครูที่ปรึกษา มีจุดมุ่งหมายให้ครูที่ปรึกษาได้ประเมินผลการทำงานของตนว่าได้ผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และเป็นข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ว่าถ้าไม่ได้ผลเป็นเพราะสาเหตุที่ตัวครูที่ปรึกษาเอง หรือเป็นเพราะตัวนักเรียน เพื่อจะแก้ปัญหาได้ถูกต้อง โดย

2.1 ประเมินการทำงานของตนเอง (ครูที่ปรึกษา) โดยครูที่ปรึกษาตรวจสอบการทำงานของตน กับหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ตนได้กำหนดไว้และการทำงานตามแผนการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อปรับปรุงงานของตนเอง

2.2 ประเมินการทำงานของนักเรียน ครูที่ปรึกษาตรวจสอบผลการจัดกิจกรรม โดยดูที่ผลงานของนักเรียนว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่ โดยใช้วิธีการดังนี้

- ตรวจสอบผลงาน, แบบประเมินตนเอง แบบบันทึกการทำงาน
- สังเกตพฤติกรรม

3. การประเมินผลงานกิจกรรมโดยครูผู้ร่วมงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงและรักษาคุณภาพการจัดกิจกรรมในโรงเรียน โดยมีแนวการประเมินดังนี้

3.1 ครูผู้ร่วมงานประเมินตนเองในเรื่องการให้ความร่วมมือ ความสนใจ ความรู้ ความรู้สึกต่องานกิจกรรม

3.2 ครูผู้ร่วมงานประเมิน การจัดกิจกรรมของทุกงานในโรงเรียน โดยตรวจสอบถึงโครงการ และผลที่เกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดโครงการในแต่ละงาน

4. การประเมินผลงานกิจกรรมโดยผู้บริหาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อความคุ้มครองการจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขอเสนอแนวการประเมินดังนี้

4.1 ผู้บริหารประเมินตนเองในค่านับบริหาร ขอบเขตในการประเมินควร

ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

- 4.1.1 การจัดกิจกรรมในโรงเรียนเป็นไปตามนโยบายหลักของ
รัฐบาลในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาหรือไม่
- 4.1.2 กำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรมของ โรงเรียนชัดเจนหรือไม่
- 4.1.3 การพิจารณาปฏิทินการปฏิบัติงาน แผนงานโครงการเพื่ออนุมัติ
ให้ครูและนักเรียนดำเนินงาน
- 4.1.4 โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ
และความสามารถของตนเอง เพียงใด
- 4.1.5 ผู้บริหารให้การสนับสนุนค่าน้ำยากรและอำนวยความสะดวก
สะดวกต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเพียงใด เช่น
งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ บุคคลากร ความ
สะดวกในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู

4.2 ผู้บริหารประเมินผลงานการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ขอบเขตใน การประเมินควรครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

- 4.2.1 แผนและโครงการกิจกรรม เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้
ของโครงการ และความสอดคล้องขององค์ประกอบของ
โครงการ
- 4.2.2 ความพร้อมของครูและนักเรียนที่จะดำเนินงานกิจกรรม เช่น
ความพร้อมในด้าน ความรู้ ความรู้สึก ทักษะของครูและ
นักเรียนของงานกิจกรรม ผู้บริหารประเมิน โดยการสังเกต
และใช้แบบสำรวจ
- 4.2.3 การดำเนินโครงการ เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของ
ครูและนักเรียนตามโครงการ โดยการสังเกตและ ตรวจสอบ
ผลงานเป็นระยะ
- 4.2.4 ผลที่เกิดจากโครงการ เป็นการตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจาก
การปฏิบัติงานตามปฏิทินปฏิบัติงานแผนงาน และโครงการ

ของครูและนักเรียนกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และผลกระทบ
หรือผลพลอยได้จากโครงการ โดยกาตรวจสอบผลงาน
รายงานการปฏิบัติงานกิจกรรมของครูที่ปรึกษาและหัวหน้า
หมวดกิจกรรม ผลการประเมินตนเองของนักเรียน ครู

จากการศึกษาที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นการ
ประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นเพื่อช่วยใ้
นักเรียนแต่ละคนสามารถพัฒนาตนเอง และปรับปรุงตนเองให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ
ชาติ ดังนั้น วิธีการประเมินผลต้องทำให้ตรงเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยการประเมิน
หลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ วิธี ด้วยความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย ใน
ลักษณะที่เป็นการประเมินผลอย่างทอเนื่องตั้งแต่ต้นปีการศึกษาจนถึงสิ้นปีการศึกษา ก่อนสิ้น
ปีก็จะต้องนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการปรับปรุงงานกิจกรรมนักเรียนที่จะ
เริ่มทำโปรแกรม สำหรับปีการศึกษาต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ทันใช้เมื่อเริ่มปีการศึกษา และ
เริ่มเปิดภาคเรียน

พูนศิริ เจริญพันธุ์ (2514 : 37-39) สํารวจความสนใจของนักเรียน
โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน 390
คน ใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สังคม
ศึกษาของโรงเรียนนี้มีอยู่ 2 ประเภท คือ การจัดสภานักเรียน และชุมนุมทางวิชาการ
ต่าง ๆ ซึ่งปรากฏว่านักเรียนไม่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรมากเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะ
แทนที่จะเป็นอาจารย์ผู้สอนและนักเรียนร่วมกันทำ ผู้ที่ริเริ่มจัดกิจกรรมและดำเนินงาน
โดยปราศจากความร่วมมือของผู้สอนและนักเรียนคือ อาจารย์หัวหน้าสายวิชา ทั้งไม่มีการ
วางแผน หรือระเบียบข้อบังคับที่แน่นอนมาก่อน ฉะนั้นนักเรียนหลายคนจึงไม่ได้เป็นสมาชิก
ของชุมนุมใด ๆ เลย อนึ่งเวลาที่จัดกิจกรรมนี้ใช้วันหยุด ซึ่งนักเรียนส่วนมากต้องการ
พักผ่อนและทำกาบ้าน

ในปี 2517 สุภาพ สักขานนท์ (2517 : 85-88) ได้ทำการวิจัยเพื่อทราบ
ความนึกเห็นของนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยาที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1-5 ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่จัดอยู่ในโรงเรียนมีแปดชนิดคือ ชุมนุมทาง

วิชาการ ชุมนุมเกี่ยวกับการบริการสังคม การจัดนิทรรศการ การอภิปราย การศึกษา
นอกสถานที่ การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย สภานักเรียนและการทำหนังสือพิมพ์ การ
ดำเนินงานในการจัดกิจกรรมสอนใหญ่ผู้ริเริ่มคือ ครู อาจารย์ นักเรียนเป็นผู้ร่วม โดย
สมัคร เป็นสมาชิกชุมนุมนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมทำให้มีความรู้
เพิ่มขึ้น สร้างสัมพันธภาพอันดี ระหว่างครูและเพื่อน ๆ พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคคือ
มีเวลาน้อยเกินไป กิจกรรมบางอย่างไม่น่าสนใจและน่าเบื่อ นอกจากนั้นนักเรียนยังได้
เสนอแนะว่า ควรให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นมากกว่านี้ ส่วน อุทุม หนูทอง
(2518 : 97-99) ได้ทำการศึกษาเจตคติของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของกิจกรรม
นักเรียนที่โรงเรียนจัดอยู่เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และมีความสำคัญทั้งสิ้น เช่น กิจกรรม
ไหว้ครู กีฬาฟุตบอล และสภานักเรียน

จากทฤษฎี แนวคิด หลักการ และงานศึกษาวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาโดยสำคัญ
นั้น แสดงให้เห็นว่า การปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองให้แก่เยาวชน
ในวัยศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นนั้นเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันนี้เรา
พยายามจะสร้างสังคมไทยให้เป็นประชาธิปไตย ดังนั้นการปลูกฝังให้การศึกษาอบรมใน
สิ่งที่ถูกต้องแก่เยาวชนเมื่ออายุน้อย ย่อมจะมีส่วนในการสร้างพลเมืองดีในอนาคต
และวิธีการหนึ่งที่น่านำมาใช้คือ วิธีการของ โอลด์ENDORF (Oldendorf,
1981 : 3981 -A) คือ การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมของผู้ใหญ่
ในกิจกรรมที่เป็นการจัดกิจกรรมของส่วนรวม เพื่อให้เยาวชนได้มีประสบการณ์ในการ
ทำงานกับชุมชนและสังคม ซึ่งกิจกรรมส่วนหนึ่งที่จะนำเยาวชนให้ออกไปสู่การร่วม
กิจกรรมสังคมกับผู้ใหญ่ได้นั้น ก็คือการให้เยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรง-
เรียนก่อน เพื่อเป็นการฝึกประสบการณ์และเรียนรู้การทำงานร่วมกัน จากกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่ากิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญยิ่ง จึงเป็นการสมควร
ที่ทุก ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่นักเรียนศึกษา
เล่าเรียนอยู่จะต้องจัดกิจกรรมนักเรียนเกือบทุกประเภท เพื่อสนองตอบต่อความต้องการ
ของผู้เรียน ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาอันอาจเป็นเพราะกิจกรรม
นักเรียนมีมานานแล้ว จึงทำให้ทุกฝ่ายมองเห็นประโยชน์คุณค่าความสำคัญของกิจกรรม

รวมทั้งให้การสนับสนุนและสนใจในกิจกรรมอย่างจริงจัง นอกจากนี้ฐานะทางการเงินที่มีอุปการะและปัจจัยที่สำคัญในการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างพร้อมมูลทำให้กิจกรรมนักเรียนในต่างประเทศประสบผลสำเร็จและให้ประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริงเกี่ยวกับกิจกรรมสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นมีผลสัมพันธ์กัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพราะกิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนหาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง แต่เมื่อนำฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมาเปรียบเทียบกันจะแตกต่างกันมากที่เป็นดังกล่าวอาจจะ เป็นเพราะนักเรียน ฐานะทางสังคมสูงมักมีเศรษฐกิจดี ซึ่งเมื่อทั้งสองประการก็แล้ว เด็กจะมีสุขภาพจิตดี พร้อมทั้งจะ เรียนหนังสือมีความสุขที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ได้แล้วกิจกรรมนั้นก็ส่งผลไปสู่การปลูกฝังพฤติกรรม ความคิดและการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การ เป็นพลเมืองดีของ สังคมและประเทศชาติ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนักเรียนที่มีผู้ทำการศึกษาแล้วยังไม่มีความเข้าใจในแง่ของการปลูกฝังและก่อให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และครู เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาทำประโยชน์ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย